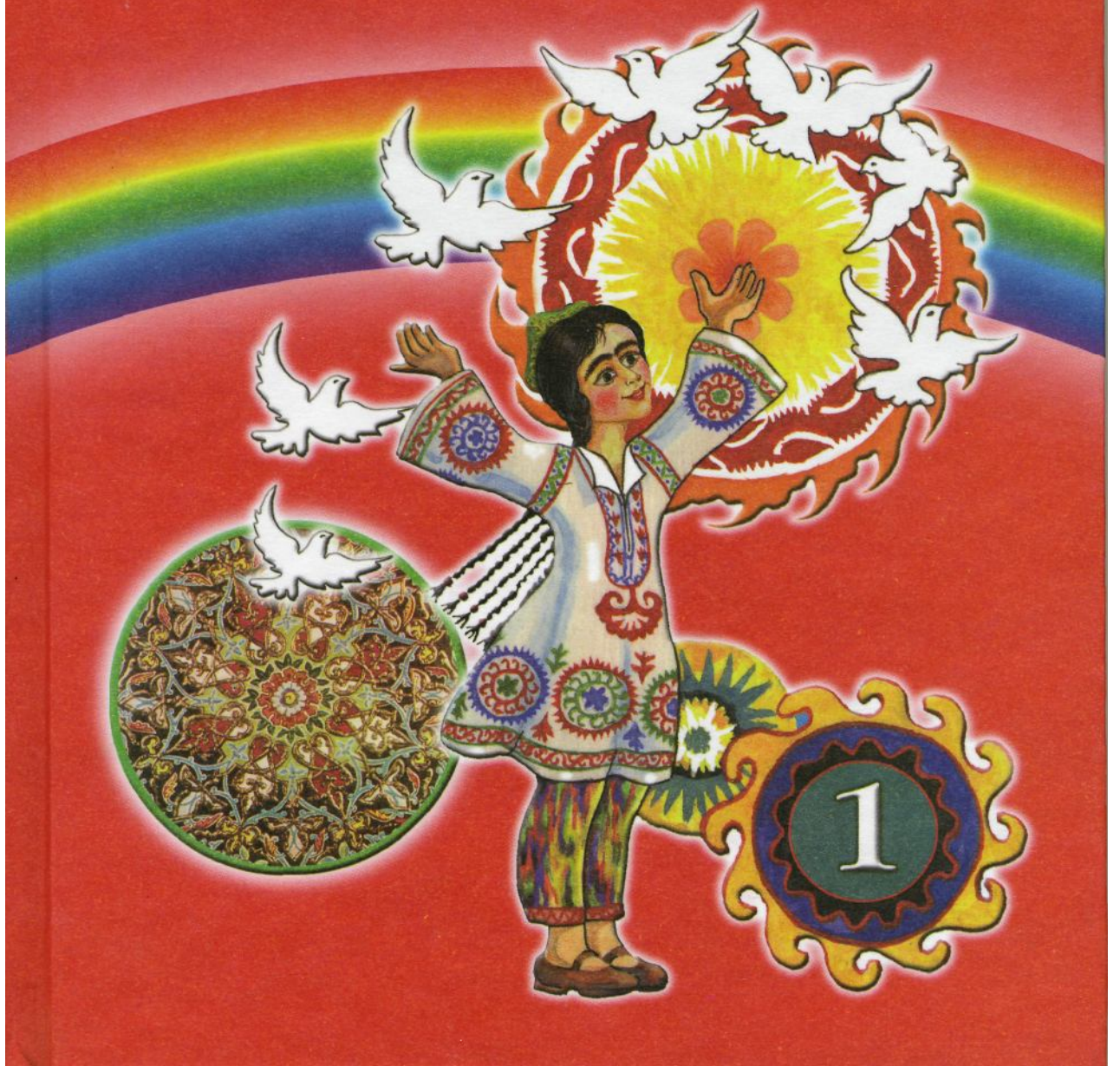

М. ЛУТФУЛЛОВ

ЗАБОНИ МОДАРӢ

МУРОҶИАТ БА ХОНАНДАИ КИТОБ

Дӯсти ҷавони ман. Бидон ва огоҳ бош, ки китоб дар радифи Модар ва Ватан арзандатарин муқаддасот ба ҳисоб меравад. Тамоми бузургон, донишмандон ва хирадмандони гузаштаву муосир китобро яке аз беҳтарин арзишҳои зиндагӣ дониста, онро "аниси кунҷи танҳои" ва "фурӯғи субҳи доноӣ" пиндоштаанд.

Китобе, ки дар даст доред, бо заҳмати ниҳоят зиёд аз ҷоп баромадааст. То дар ин шакли ниҳоят зебо ва мазмуни баланд ба дасти Шумо расидан муаллифон, ҳуруфчинон, рассомон, саҳифабандон ва ноширон ранҷи бисёре кашидаанд, маблағи зиёде сарф кардаанд. Бинобар ин ба қадри меҳнати онҳо расидан камоли боодобист. Китобро азизу муқаддас донед, чун гавҳараки чашим онро эҳтиёт намоед. Китобро бо шавқу завқи беандоза мутолиа созед, аз мундариҷаи он донишатонро ифзун гардонед ва бомаърифату соҳибхирад шавед!

Бидонед, ки китобхониву китобдӯстӣ инсонро ҳатман ба қуллаи мурод мерасонад, мартабаашро дар ҷамъият баланд мебардорад, ӯро ҳимматбаланду қадршинос мегардонад. Эҳтиром ба Ватан, ифтихор бо Тоҷикистони азиз, дӯст доштани ҳар гӯшаву канори он аз дуруст мутолиа кардани китоб ва азбар кардани мазмуни матнҳои он ба даст меояд.

Ба Шумо, дӯсти ҷавони ман, дар роҳи омӯзиш, азхуднамоши арзишҳои бузурги инсонӣ муваффақиятҳо таманно дорам.

Бо эҳтиром
Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон

Э. Раҳмонов

**ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ЭМОМАЛӢ РАҲМОНОВ**

Забони модарӣ – 1

ДАРСӢ М. ЛУТФУЛЛОЕВ

БК 81.2 тоҷик
092

ЗАБОНИ МОДАРӢ

китоби дарсӣ барои синфи 1

нашри II

Мушовараи Вазорати маорифи
Ҷумҳурии Тоҷикистон ба чоп тавсия кардааст

«Сарпараст»

Душанбе

2006

Забони модарӣ – 1

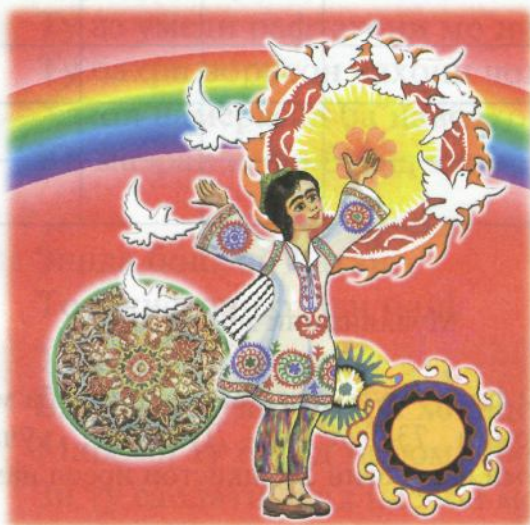
ДАРСӢ М. ЛУТФУЛЛОЕВ

ЗАБОНИ МОДАРӢ

китоби дарсӣ барои синфи 1

нашри II

Мушоварои Вазорати маорифи
Ҷумҳурии Тоҷикистон ба чоп тавсия кардааст

«Сарпараст»
Душанбе
2006

ББК81.2точик Л90

Лутфуллоев М.

Забони модари, китоби дарсӣ барои синфи 1-ум.

"Сарпараст", Душанбе; Соли 2006, 144 саҳифа.

№	Ному насаби хонанда	Синф	Соли хониш	Х,олати китоб (бахри китобдор)	
				Аввали	Охири сол
1					
2					
3					
4					
5					

Муаллимони мухтарам!

Хошишмандем фикру мулохизаҳои ҳудро оид ба мазмуни китоби мазкур ба нишони 734024, ш. Душанбе, кучаи Айнӣ,

Истифодаи китоб:

18ВК 5-902614-01-5

"Сарпараст", 2006

ДАРСИ 1

СУРУДИ МИЛЛИМ

ТОЧИКИСТОН

Диёри арчманди мо,
Ба бахти мо сари азизи ту баланд бод,
Саодати ту, давлати ту бегазанд бод.
Зи дурий замокало расидаем,
Ба зери парчами ту саф кашидаем,

кашидаем,

Зинда бош, эй Ватан, Тоҷикистони
озоди ман!

Барои нангу номи мо Ту аз у меди рафтагони
мо нишонай, Ту бахри ворисон чахрни
ҷрвидонай, Хазон намерасад ба навбахрри ту,
Ки мазраи вафо бувад канори ту,

канори ту,

Зинда бош, эй Ватан, Тоҷикистони
озоди ман!

Ту модари, ягонай,

Бакри ту бувад бақои хонадони мо,

Мароми ту бувад мароми чисму чони мо,

Зи ту саодати абад насиби мост,

Ту хастиву хама чахрн хабиби мост,

хабиби мост,

Зинда бош, эй Ватан, Тоҷикистони
озоди ман!

Дар шеър сухан дар бораи чи меравад?

Ватан ба мо аз кӣ мерос мондааст?

«Ту модари, ягонаӣ» чӣ маъно дорад?

Мо барои ободии Ватанамон - Тоҷикистон чӣ кор карда

метавонем?

Суруди миллиро аз ёд кунед.

ДАРСИ 2

Нависед ва баъд хонед:

Модар, падар, Ватан, кишвар, дуст.

Чаро ин калимаҳр барои мо азизанд?

Х,арфи «а» дар кадом калимаҳр як бор ва дар кадом

калимаҳо ду бор омадааст?

Супориш:

Калимаҳри «**модар**» ва «**падар**»-ро ба хичоҳо чудо кунед ва гуед, ки кадом ҳдҷо дар ин калимаҳо такрор шудааст (**мо-дар, па-дар**).

ДАРСИ 3

ТОҶИКИСТОН

Доман кашида як су, Кухи Хисор бинам. Руи раху лаби чу> Сарву чинор бинам.

Ширин ба мисли канд аст, Ангури Истаравшан. Хотир мудом банд аст, Бар тути Ванчу Рунюн.

Бой аст хоки Кӯлоб, Ин сарзамини зебо,
Таърихи бостонаш. Ин кони дурри галтон.
Дар сина дил шавад об, Машҳур шуд ба дунё,
Аз рақси духтаронаш. Бо номи Тоҷикистон.

Бобо Ҳоҷӣ

Дар шеър сухан дар бораи чӣ меравад?
Шоир ҳар кучо, ки по гузорад, чиро мебинад?
Ин сарзамини зебо бо кадом ном машҳур аст?
Дар бораи Ватанамон – Тоҷикистон боз чиҳо медонед?

ДАРСИ 4

ЛУҒАТ:

Сарв – номи як навъи дарахт.

Бостон – қадим, гузашта.

Кони дурр – кони ганҷ.

Ќумларо нависед:

Тоҷикистон Ватани мост.

Ќумлаи навиштаи шумо аз чанд калима иборат аст?
Калимаи якум кадом аст?
Калимаи дуюм – чӣ?
Калимаи «**Тоҷикистон**» аз кадом ҳарфҳо иборат аст?
Калимаи «**Ватан**» аз кадом ҳарфҳо иборат аст?

ДАРСИ 5

ГУРГ ВА БУЗ

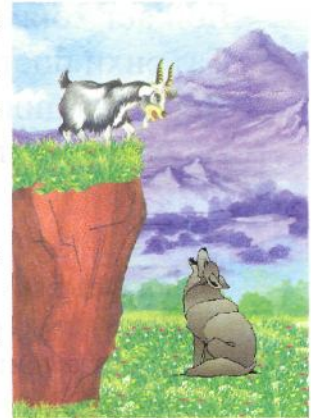
Гург дид, ки бузе дар болои кӯҳ чарида гаштааст. ӯ хост, ки ба болои кӯҳ барояд, аммо натавонист. Вай аз поён ба буз гуфт:

– Бузҷон, ба поён фаро, дар ин ҷо сабза ва майса ниҳоят фаровон мебошанд. Фаромада бемалол шикаматро сер мекуни.

Буз гуфт:

– Медонам, ки ту ғами маро намехӯри, балки ғами шикаматро мехӯри.

Ман ба фиреб ва найранги ту фирефта намешавам.

Гург аз буз чӣ хошиш кард?

Буз чӣ ҷавоб дод?

Дар бораи гургу буз кадом афсонаро медонед?

ДАРСИ 6

БУЗАК

Рӯзе бузак ришашро

Дар оби ҷӯ дид.

– Тоза аҷоиб будаст!

Бигуфту хандид.

Бузак дар об чиро дид?

Чаро ӯ хандид?

Нависед:

Бузак ришашро дар об дид.

Чанд ҷумла навиштем?

Дар ҷумла сухан дар бораи чӣ меравад?

Калимаи «бузак»-ро ба ҳичоҳо чудо кунед ва зери ҳарфҳои садонок хат кашед: **бу-зак**.

ДАРСИ 7

РҶБОҲИ ЗИРАК ВА ГУРГИ ҒОФИЛ

Рӯбоҳе бо гурге ҳамдами содиқ ва ҳамқадами мувофиқ буд. Бо якдигар ба боғе расиданд, ки устувор буд ва деворҳо пурхор. Гирди он гардиданд, то ба сӯроҳе расиданд, ки бар рӯбоҳ фарох (кушод) ва бар гург танг буд. Рӯбоҳ осон даромад ва гург бо захираи фаровон. Ангурҳои гуногун диданд ва меваҳои рангоранг ёфтанд. Рӯбоҳ, ки зирак буд, ҳоли берун рафтаниро мулоҳиза кард ва гурги ғофил чандон ки тавонист, бихӯрд.

Ногох, богбон огох, шуд, чубдасте бардошт ва аз паси онхр шуд. Рубохи борикмиён зуд аз суроҳ бичаст ва гурги бузургшикам дар он чр маҳкам шуд. Богбон бар вай расид, чубдаст кашида, чандонаш бизад, ки гург на мурда, на зинда, пуcт дарида ва пашм канда аз он тангчрй берун рафт.

Абдурах,мони Ч,оми

ЛУГАТ:

Устуреор буд - мустаҳкам буд.

Зайтами фаровон - захвати зиёд.

Мулоҳ,иза кард - фикр кард.

Маркам шуд - дармонд. *Тангной - тангй*. *Бузургшикам* - шикамкалон.

Рубоҳ, ва гург ба кучо омаданд?

Дар бог чихр диданд?

Богбон чй кор кард?

Чаро рубоҳ, кам хурду гург бисер?

Барои чй хикоя «Рубоҳд зираку гурги гофил» номида шудааст?

Чаро рубоҳ, гургро ба ин ҳ,ол гирифта кард?

ДАРСИ 8

1. Мазмуни хикояро бори дигар пурра нақд кунед.

Дар вақти нақд ибора ва таркибхри «захвати фаровон», «мевах;ои рангоранг», «рубохи борикмиён», «гурги бузургшикам», «на мурда, на зинда», «пуст дарида»-ро

айнан истифода баред.

2. Аз ҳарфҳои ҷопии **Ү, Б, Р, О, Ҳ, У, Г** калимаҳои «Рӯбоҳ ва гург» созад ва нависед.

3. Аз ҳарфҳои **а, ф, в, о, н, р, с, з, х, м, т, д** кадом калимаҳо сохтан мумкин аст.

4. Нависед:

Гург он ҷо маҳкам шуд.

Чанд ҷумла навиштем?

Чӣ маҳкам шуд?

«Маҳкам шуд» чӣ маъно дорад?

ДАРСИ 9

МУБОРАК

Муборак бод,
Китоби гулдор.
Ҳамеша онро,
Тоза нигоҳ дор.

Ба ту китобат,
Дониш физояд.
Роҳи ҳаётат,
Равшан намояд.

Ба шавку шоди,
Равй дабистон.
Бихон ба кушиш,
Панди бузургон.

Бо рохи онон,
Равон шавй ту.
Фарзанди неки
Замон шавй ту.

Х,абиб Фақир

ЛУГАТ:

Дабистон - мактаб.

Шоир киро табрик кардааст?

Мо дар бораи аҳдмияти китоб чй медонем?

ДАРСИ10

1. Калимаи «**муборак**» аз кадом харфхр сохта шудааст?
2. Чистони зеринро рунавис кунед:
Хурмача - пури садафча (**дандон**).
3. Аз хдрфхри а, д, н, о, у, р, ё хафт калима созед.
Мисол: дон, доно...
4. Хонед:

ХДРФХР

Харфе, ки мо мехонем,
Харфе, ки мо медонем,
Хамеша орад ба ёд,
Манзарае аз хает:

Харфи О мисли кулча,
Хдрфи Б ранги дулча,

Ҳарфи **Ш** мисли шона,
Ҳарфи **С** чун дастпона,

Ҳарфи **В** ранги айнак,
Ҳарфи **Ж** чун тортанак,
Агар харфхоро донем,
Ҳама дунёро донем.

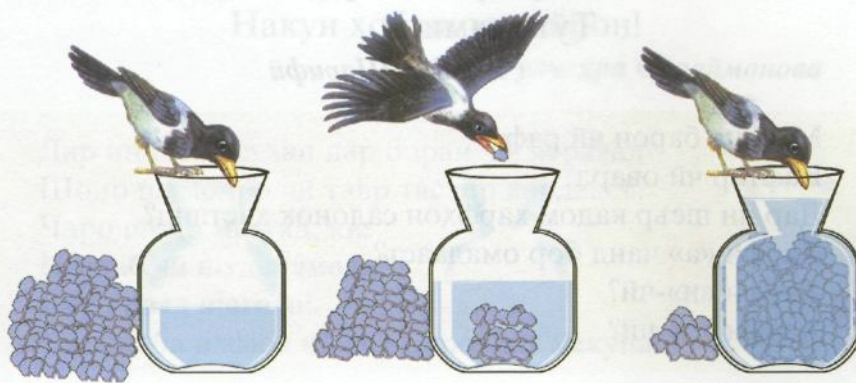
Гулназар Келдӣ

Шоир харфҳои о, б, с, ш, в, ж-ро ба чиҳо монанд кардаст?

ДАРСИ 11

ЗОҒИ ДОНО

Зоғе хеле ташна буд. Дар ҳавлие кӯза дид. Парида омад, то об нӯшад. Аммо об дар кӯза кам буд. Зоғ ҳар қадар зӯр зад, нӯлаш нарасид. Медонед, бачаҳо, зоғ чӣ кор кард? Зоғ доно буд. Илочи корро ёфт. Ӯ чанд дона сангча оварда ба даруни кӯза партофт. Об боло баромад. Зоғ бемалол аз он нӯшид.

Зоғ чиро дид?
Чаро зоғ аз кӯза об нӯшида натавонист?
Зоғ илочи корро чӣ тавр ёфт?
Чаро хикояча «Зоғи доно» номида шудааст?
Шумо дар бораи зоғ боз чӣҳо медонед?

ДАРСИ 12

1. Хонед:

– Бачаҳо, медонед дар забон чандто ҳарфи садонок ҳаст? Биёед, ҳамон ҳарфҳоро, ки дар паҳлӯяшон доирачаи сабз ҳаст, аз алифбо чудо карда гирем.

2. Хонед ва дар хотир нигоҳ доред:

Садонокҳо: а, о, у, ӯ, э, е.

Муаллим аз бачаҳо чӣ пурсид?
Бачаҳо чӣ кор карданд?

3. Нависед:

Мусичаро бин,
Рафт доначинӣ.
Кафтар биовард,
Тути заминӣ.

Акобир Шарифӣ

Мусича барои чӣ рафт?
Кафтар чӣ овард?
Дар ин шеър кадом ҳарфҳои садонок ҳастанд?
Ҳарфи «а» чанд бор омадааст?
Ҳарфи «и»-чӣ?
Ҳарфи «о»-чӣ?

ШАМОЛАК

Имшаб шаби зимистон,
Берун торику тӯфон.
Имшаб шамол тачанг аст,
Кораш гур-гуру чанг аст.
Бо ҳамаи дарахтон
Шуда дасту гиребон.
Ҳамаро меларзонад,
Ҳамаро метарсонад.
Имшаб чӣ шуд шамола?
Ба ёд орад шағола!
Давида рӯ-рӯи бом
Хобамро кардаст ҳаром.
Шамол, гур-гурро бас кун,
Андак уллоси паст кун.
Имшаб шаби зимистон,
Берун торику тӯфон.
Хоҳарама натарсон,
Накун хобашро вайрон!

Гулчеҳра Сулаймонова

Дар ин шеър сухан дар бораи чӣ меравад?
Шоир шамолро чӣ тавр тасвир кардааст?
Чаро шоир мегӯяд, ки:
Имшаб чӣ шуд шамола?
Ба ёд орад шағола!
Бачаҳо ба шамол чӣ хел мурочиат мекунанд?

ДАРСИ 14

1. Нависед:

Дасту по надорад,
Ҳамаро мечунбонад.

(Шамол)

2. Аз ин чистон аввал ҳарфҳои садонок, баъд ҳарфҳои ҳамсадоро ҷудо карда нависед.

Намуна:

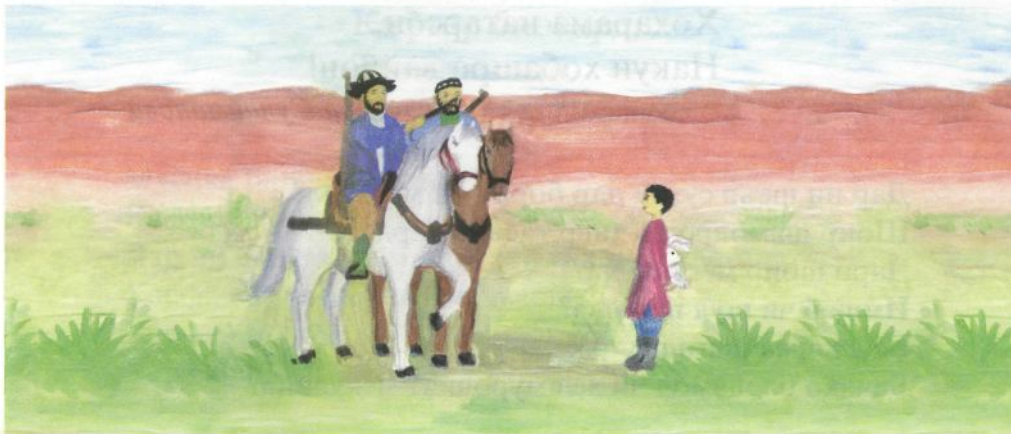
а, у, ...

д, с, ...

3. Хонед ва баъд байни худ саволу ҷавоб кунед.

ШИКОРИ ХАРГҶШ

Чанд тан сайёд дар таъқиби харгӯш буданд. Харгӯш якбора ғайб зад. Сайёдон аз паси ӯ тохтанд ва диданд, ки бачае истодааст.

- Аз ин чо харгӯш нагузашт? – пурсиданд онҳо.
- Хурдакаки хокистарранг?
- Бале!
- Гӯшҳои дарози дароз дошт?
- Ҳа!
- Думаки кӯтоҳ дошт?
- Ҳо, ана ҳамон!
- Почаҳои дароз дошт?
- Худи худаш!
- Бо тамоми гайрат медавид?
- Айнан худаш!
- Не, надидам, – ҷавоб дод бача.

ДАРСИ 15

ГУРГ ВА ШАҒОЛ

Як шаби торик шағол тарсида-тарсида аз байни чангал мегузашт. Ногоҳ аз паси буттае гург баромад.

- У-у-у-у-у-у! Ман ту ро мехӯрам, эй шағол!
- Рост мегӯӣ, эй гург, ту маро мехӯрӣ, чунон ки бобоят бобои маро хӯрда буд.

– Баҳ-баҳ! Ку, бигӯ, нақли бобои худро, бишнавам.

– Бобои ту аввал бо фукаш ба паҳлуи бобои ман зада аст. Пас ўро бардошта, сахт ҳаво додасту бо муштҳояш чунон кӯфтааст, ки гӯшташ мулоим шудааст.

Гург чаҳида, ба шағол наздик омаду бо фукаш ба паҳлуи ў зад ва бардошта чунон ҳаво дод, ки шағол баланд париду дур афтод. Ба замин расидан ҳамон бархесту гурехта ба лонаи худ даромад.

Шағол бо чӣ вохӯрд?

Гург чӣ гуфт?

Шағол чӣ ҷавоб дод?

Чаро гург фиреб хӯрд?

Мазмуни афсонаро пурра нақл кунед.

ДАРСИ 16

Нависед:

Ногаҳон аз паси буттае гург баромад.

Дар кадом калима ду ҳарф пайи ҳам омадааст? (Бутта)

Онро алоҳида нависед.

Зери ҳарфҳои садонок хатча кашед.

ЗИМИСТОНИ КҶҲИСТОН

Домани саҳро сафед,
Соҳили дарё сафед,
Бому дару боғу роғ,
Ҳама, ҳама ҷо сафед.

Гаҳ мебарояд офтоб,
Гаҳ борад барфи калон,
Ҳамчу баҳораш дилкаш
Зимистони кӯҳистон!

А. Зафарзода

Чаро дар зимистон ҳама чо сап-сафед мешавад?
Дар фасли зимистон шумо чӣ кор мекунед?
Зимистон деҳаи (ноҳияи, шаҳри) шумо чӣ гуна аст?

ДАРСИ 17

ОҚИБАТИ БАДӢ

Овардаанд, ки шахсе дар Басра гӯсфандон дошт ва ҳар шабонарӯз шири онҳоро дӯшида, ба он оби бисёр ҳамроҳ мекард ва мефуруҳт.

Чӯпон ӯро гуфт: «Эй хоҷа, хиёнат макун, ки оқибати он хуб набошад».

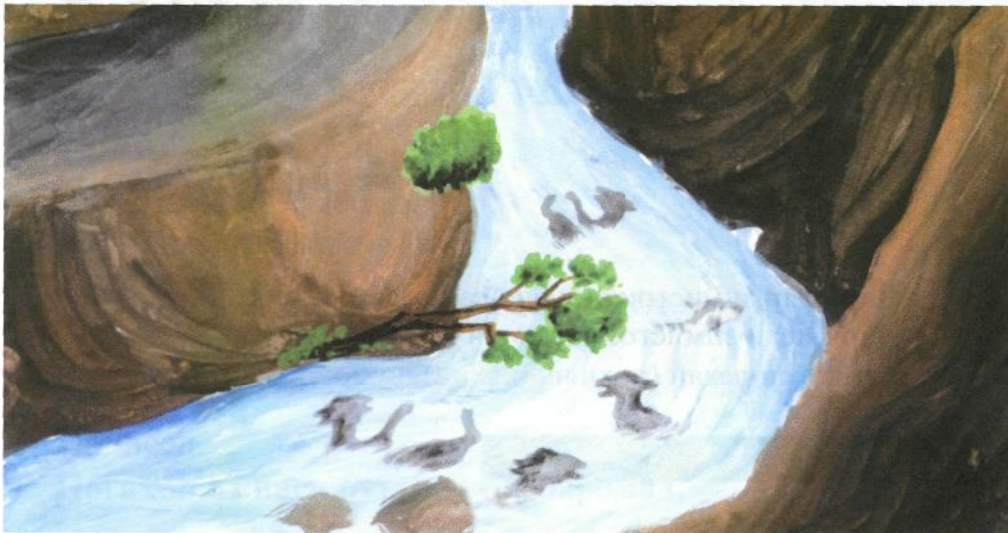
Хоҷа ин суҳанҳоро нарасандид.

Рӯзе гӯсфандон дар доманаи кӯҳе мечариданд. Ногоҳ дар он кӯҳ бороне азим биёмад ва селе пурдахшат равон шуд ва ҳамаи гӯсфандонро бибурд.

Пас чӯпон бе гӯсфандон ба назди хоҷа омад. Хоҷа пурсид: «Чаро гӯсфандонро наёвардӣ».

Гуфт: «Эй хоҷа, он обҳое, ки ба шир омехта будӣ, чумла чамъ шуд ва селе гашт ва биёмаду гӯсфандонатро бибурд...».

Муҳаммад Авфӣ

ЛУҒАТ:

Басра – номи шаҳр.

Овардаанд – яъне нақл мекунанд.

Написандид – писанд накард.

Чумла – ҳамааш, ҳамагӣ.

Хоҷа, яъне соҳиби гӯсфандон чӣ кор мекард?

Чӯпон ба ӯ чӣ гуфт?

Дар доманаи кӯҳ чӣ воқеа рӯй дод?

Хоҷа чӣ пурсид?

Чӯпон чӣ ҷавоб дод?

Аз ин ҳикоя чӣ хулоса мебароред?

ДАРСИ 18

1. Калимаҳои зеринро навишта, зери ҳарфҳои «п» ва «ф» хатча кашед: **чӯпон, гӯсфанд.**

2. Асбобҳои чӯпонро номбар кунед: корд, банд, таёқ.

3. Ҷумларо нависед ва ба саволҳо ҷавоб гардонед:

Рӯзе гӯсфандон дар домани кӯҳе мечариданд.

Чӣҳо мечариданд? (гӯсфандон).
Гӯсфандон чӣ кор мекарданд? (мечариданд).
Дар бораи гӯсфанд ва аҳамияти он чӣ медонед?

ДАРСИ 19

КАБК ВА БАРФ

Кабк аз сари шах омад,
Рӯ-рӯяки ях омад.
Шабона хона омад,
То остона омад.

Донае ҷуста омад,
Хонае ҷуста омад.
Хонаш сари шах мондаст,
Зери барфу ях мондаст.

Саҳар аз дари хона,
Кабки беобу дона,
Хеле қақар-қақар кард,
Аз худ маро хабар кард.
Ки аз хона бароям,
Бар дамаки дар оям,
Обаку донаш диҳам,
Ҷою маконаш диҳам.

Нонаш додам, нонро хӯрд
Донаш додам, донро хӯрд.
Вақте чакра чакон шуд,
Барфоба, ки давон шуд,
Кабк шодон сӯи шах,
Аз раҳи бебарфу ях,
Қақразанон равон шуд,
Дилакам баҳорон шуд.

Убайд Раҷаб

ЛУҒАТ:

Остона – дари хона.

Хонаш – дастархонаш, хӯрокаш.

Дамаки дар – пешаки дар.

Дилакам баҳорон шуд – хурсанд шуд.

Шумо дар бораи кабк чӣ медонед?

Чаро кабк аз кӯҳ ба хона омад?

Бача ба кабк чӣҳо додааст?

«Дилакам баҳорон шуд» чӣ маъно дорад?

Чаро шоир шеърро «Кабк ва барф» номидааст?

ДАРСИ 20

Байти зеринро рунавис кунед. Аввали хар сатрро бо харфи калон сар кунед:

Какразанон равон шуд,
Дилакам бахорон шуд.

1. Чистонро хонед ва гуед, ки дар он чй тасвир ёфтааст?

Аз кух баромад,
Акрангу такаранг Бо
номаи хафтранг,
Музаҳои сурхранг.

2. Чумларо рунавис кунед:

Кабк парандаи хушхон аст.

ЦАРСКОЙ 21-22

1. Бози: аз ин харфхр калимаи мувофик, созед:

о, ш, д, а, м, д, н, и.

2. Нависед:

Абуали ояндаи калон дошт.

Дар ин чумла сухан дар бораи кй меравад? (Дар бораи Абуали).

Дар бораи Абуали чй гуфта шудааст? - (гуфта шудааст, ки Абуали ояндаи калон дошт).

Калимаи «оянда»-ро ба хичрхр чудо карда нависед:

о-ян-да

- Дар хар хичо чанд харфи садонок аст?

Нависед:

Дониш - аз хониш.

ДАРСИ 23

РҶБОҲИ ФИРЕБГАР ВА БУЗИ СОДДА

Рӯбохе бисёр ташна монд ва назди чоҳе рафтун дар он ҷаҳид ва серӣ об нӯшид. Баъд кӯшиш кард, ки барояд, лекин натавонист.

Ҳамин вақт барои обнӯшии бузаке омад. Вай рӯбохро дар чоҳ дида пурсид:

– Ҳамсоҷон, оби чоҳ ширин аст?

Рӯбохи маккор гуфт:

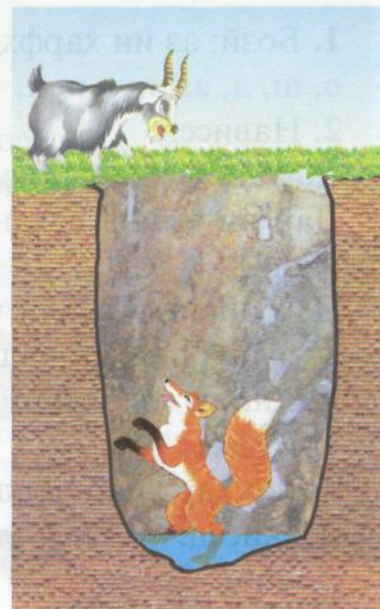
– Ман дар умрам чунин оби ширин нахӯрда будам. Барои ҳамин ҳам, чунон ки мебинӣ, аз ин ҷо баромадан намехоҳам.

Бузаки чингилапо ба сухани дурӯғи рӯбохи фиребгар бовар карда, ба чоҳ ҷаҳиду серӣ об нӯшид. Баъд хост, ки барояд, натавонист. Рӯбоҳ гуфт:

– Аз об хуб сер шудӣ? Биё, акнун сари ду по исто, ман боло бароям ва баъд туро ҳам кашида барорам.

Бузи содда сари ду по истод. Рӯбохи маккор ба гардани буз баромад ва баъд берун ҷасту рафтани гирифт. Бузи бечора зорию тавалло кард, ки маро ёрӣ деҳ, маслиҳатамон чӣ буд? Рӯбоҳ гуфт:

– Эй бузи беақл, пеш аз фаромадан ба чоҳ бояд илочи баромаданро фикр мекардӣ. Акнун чӣ хеле, ки мехоҳӣ, ҳамон хел баро!

Чаро рубох, ба чох, парид?

Буз ба рубох, чй гуфт?

Рубох, чй чавоб дод?

Баъд чй вок,еа руй дод?

Рубох, ба зорию таваллои буз чй чавоб гардонд?

Чаро афсона «Рубохи фиребгар ва бузи содда»

номида шудааст?

ДАРСИ 24

1. Мазмуни афсонаро бори дигар накд кунед.

Мо дар бораи рубох, чй медонем?

Дар бораи буз - чй?

2. Калимахри зеринро бо тартиб гузошта, як чумла созед ва нависед:

бисер, монд, рубохе, ташна.

Ч,умларо ин тавр сар кунед:

Рубеке...

3. Калимахри **ташна, рубох,** ва **буз-ро** ба хичохр чудо карда нависед:

Хдрфи охири калимаи рубох, кадом аст, зераш хат кашед.

4. Чистони зеринро хонед ва чавобашро гуед: рубох, буз, ё...?

**Дах^он дораду забои надорад,
Сад чуб занй, фигон надорад.**

ДАРСИ 25

МУШИ БАДНАФС

Муше чанд сол дар дӯкони хоҷаи баққол буд ва аз нуқлҳои хушк ва меваҳои тар фаровон меҳӯрд. Хоҷаи баққол инро медид ва чашм мепӯшид ва мушро ҷазо намедод.

Рӯзе нафси бади муш аз ҳад гузашт ва ҳамени хочаро бибурид ва ҳар симу заре, ки дошт, ба хонаи худ кашид. Чун хоҷа ба вақти зарурат даст ба ҳамён бурд, ҳамени худро холӣ ёфт. Донист, ки он кори муш аст. Гурбавор камин кард, мушро дошт ва риштаи дароз дар пой ӯ баст ва бигзошт, то ба сӯроҳи худ дарун рафт. Хоҷа ба андозаи ришта қаъри хонаи мушро бидонист. Аз дунболи ӯ он сӯрохро биканд, то ба хонаи вай расид. Хонае дид пур аз симу зар сурху сафед. Тангаҳои худро бигирифт ва мушро берун оварду ба чанголи гурба супурд.

Ин буд ҷазои мушак дар ҷавоби ҳақношиносии худ.

Абдурахмони Ҷомӣ

ЛУҒАТ:

Хоҷа – соҳиб, соҳиби дӯкон.

Баққол – шахсе, ки хӯрокворӣ мефурӯшад.

Нуқл – ширинҳои гуногун.

Симу зар – тиллою танга.

Камин кард – поид.

Қаър – чуқурӣ.

Муш дар кучо зиндагӣ мекард?

Муш ҳамёнро чӣ кор кард?

Баққол мушро чӣ кор кард?

ДАРСИ 26

1. Х,икояи «Муши баднафс»-ро бори дигар нақд кунед ва баъд шеъри зеринро хонед:

МУШ ВА МУСИЧА

Муш бар мусича
Гуфто чурачон,
Аз чӣ меҳрубон,
Ба ту одамон.

Асло ба кас ман, Мардум аз ин ру
Зиён наорам.
Ё нияти бад,
Аз ту кимобанд,
Ту ро мекушанд,
Ба он надорам. Хар, ар чо ки ёбанд.

Муш аз мусича чи пурсид?
Мусича чӣ ҷавоб дод?

2. Нависед:

**Асло ба кас ман, Зиён наорам. Ё нияти бад,
Ба он надорам.** Калимаи «зиён»-ро боз чӣ
мегуем? (зарар)

3. Калимаҳри **зиён, ният-ро** ба хичоҳр чудо кунед.

ДАРСИ 27

ХУРУСИ ЗИРАК

Рубоҳи гурӯснае аз роҳ, мегузашт. Дид, ки як хуруси
фарбех, болои дарахт нишастааст.

Ба хурӯс нигоҳ карда гуфт:

– Хурӯси зебо, аз гапи нав хабар дорӣ? Дар миёни паранда ва дарандаҳо сулҳу оштӣ эълон шуд. Биё, аз дарахт фаро, мо ҳам дӯст шавем ва мисли бародар гардем. Хурӯс гарданастро дароз карда, ба тарафе нигоҳ кардан гирифт.

– Чӣ гап? Чаро ба он тараф нигоҳ карда истодаӣ? – пурсид рӯбоҳ. Хурӯс гуфт:

– Як тӯда сағҳо ба тарафи мо меоянд.

Рӯбоҳ аз шунидани калимаи сағҳо роҳи гурезро пеш гирифт.

Рӯбоҳ ба хурӯс чӣ гуфт?
Хурӯс чӣ кор кард?
Чаро рӯбоҳ гурехт?
Оё рӯбоҳ ба мақсадаш расид?

ДАРСИ 28

1. Ҷумлаи зеринро рӯнавис кунед:

Рӯбоҳи гурӯснае аз роҳ мегузашт...

Ин чумларо аз кадом ҳикояча гирифтем?
Дар он суҳан дар бораи чӣ меравад?
Мо дар бораи сулҳ чӣ медонем?

2. Шеъри зеринро хонед:

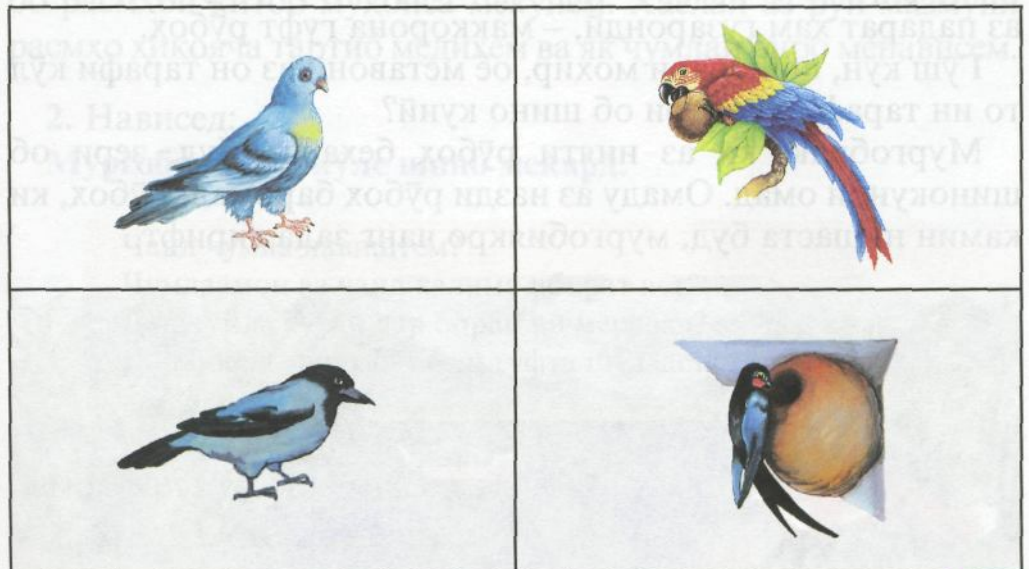
СУЛҲ

Сулҳ чароғи раҳи оянда аст,
Сулҳ зи иқбол намоянда аст.
Сулҳ шакарханди лаби кӯдакон,
Сулҳ хамоҳанги дили модарон!

Аминҷон Шукӯҳӣ

1. Кадом паранда рамзи сулҳ аст?

3. Номи ин парандаҳоро ба ҳичоҳо чудо карда нависед.

ДАРСИ 29

МУРҒОБИЯКИ ХУДПИСАНД

Дар кӯле, ки обаш софу зулол буд, мурғобияке шино мекард. Рӯбоҳи гуруснае ба лаби кӯл омаду садо кард:

– Эй мурғобии зебо, ман падару модари туро мешинохтам. Онҳо шиновари хеле моҳир буданд. Махсусан падарат ҳамаро қоил карда буд. Ҳатто ӯ пуштнокӣ оббозӣ мекард.

Мурғобияк дар ҷавоб гуфт:

– Ман ҳам метавонам пуштнокӣ шино кунам.

Рӯбоҳ гуфт:

– Ваҳ-вах, чӣ хел моҳирона. Дар зери об ҳам шино карда метавонӣ?

– Албатта, – ҷавоб дод мурғобияк.

ӯ худро зери об партофт ва аз он тарафи кӯл баромад.

– Офарин, ҳақиқатан ҳам шиновари моҳир будай. Ҳатто аз падарат ҳам гузарондӣ, – маккорона гуфт рӯбоҳ.

Гӯш кун, шиновари моҳир, оё метавонӣ аз он тарафи кӯл то ин тарафи кӯл зери об шино кунӣ?

Мурғобияк, ки аз нияти рӯбоҳ беҳабар буд, зери об шинокунон омад. Омаду аз назди рӯбоҳ баромад. Рӯбоҳ, ки камин нишаста буд, мурғобиякро чанг зада гирифт.

Мурғобияк дар кучо оббозӣ мекард?
Рӯбоҳ ба мурғобӣ чӣ гуфт?
Чаро мурғобӣ ба доми фиреби рӯбоҳ афтод?
Худписандӣ ба чӣ расонд?

ДАРСИ 30

1. Расмкашӣ.

Бачаҳо, холо хаёлан расм мекашем. Коғазу қалам гирифта, мазмуни ҳикоячаи «**Мурғобияки худписанд**»-ро кашед, баъд бо расмҳои китоб муқоиса мекунем. Хаёлан аз рӯи мазмуни расмҳо ҳикояча тартиб медиҳем ва як ҷумлаи онро менависем.

2. Нависед:

Мурғобияк дар кӯле шино мекард.

Чанд ҷумла навиштем?
Ҷумлаамон аз чанд калима иборат аст?
Дар ҷумла сухан дар бораи чӣ меравад?
Дар бораи мурғобияк чӣ гуфта шудааст?

Супориш:

Нақшаи ҷумларо мекашем:

3. Акнун чумлаи дуюмро менависем:

У таърифро дуст медошт. | _____

У, яъне мургобияк.

Мургобияк таърифро чӣ кор мекард? (Дуст медошт.)

Калимаи «таъриф»-ро ба ҳдҷоҳо чудо карда, алоҳида нависед: таъ-риф.

ДАРСИ 31

МУРГАК

Мургаке буд сари дарахт,
Дарахти шамшод буд,
Хурраму шод буд,
Паракаш зард буд,
Панчахрияш нард буд,
Дар нулаш шотут буд,
Ҳдмчу ёкут буд. Гурба
рафт болои бом, Боми
носоз буд, Думаш дароз
буд,

Гушакош боло буд,
Чашмакош ало буд, Оби
дахрнаш мешорид,
Чанголаш мехорид, Мургак
гуфт:

ку-ку-ку!

Гурба гуфт:

Канӣ... ту?

Гурба дахрн боз кард,
Мургак парвоз кард.

Пайрав Сулаймони

Дар ин шеър сухан дар бораи чӣҳо меравад?
Мургак кадом сифатҳоро дорад?

Супориш:

Саволу ҷавоби мургаку гурбаро хонед!

ДАРСҲОИ 32–33

1. Ҳар кас гурбаашро ба ёд орад ва сифатҳои онро баён кунад.

2. Нависед:

Гурба даҳон боз кард,
Мурғак парвоз кард.

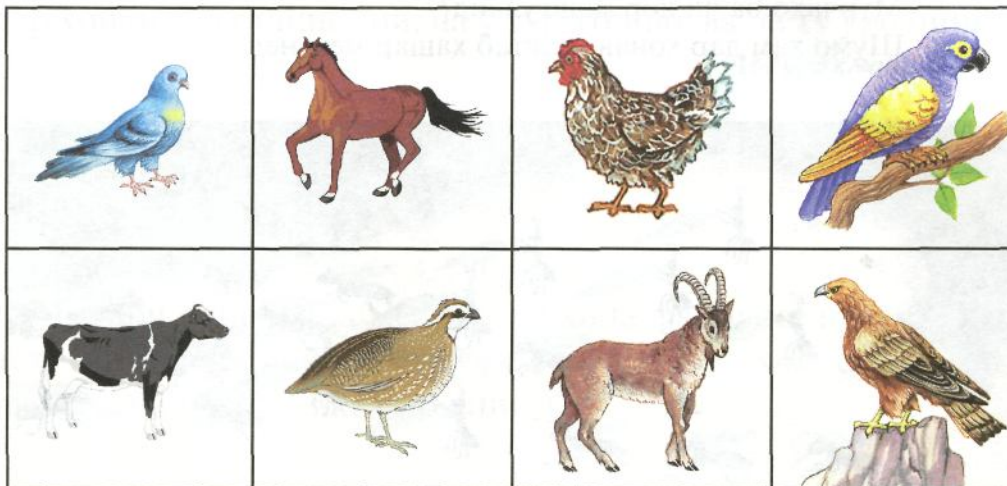
Чанд ҷумла навиштем?
Дар ҷумлаи якум сухан дар бораи чӣ мерavad?
Дар ҷумлаи дуум – чӣ?

Супориш:

Нақшаи ҷумлаи дуумро мекашем:

3. Калимаҳои «**даҳон**» ва «**парвоз**»-ро ба ҳичоҳо ҷудо карда, бори дигар менависем: **да-ҳон, пар-воз.**

4. **Бозӣ.** Аз ин расмҳо кадомаш парвоз мекунад?

ДАРСИ 34

1. Хонед:

ҲАШАР

Мӯрчаҳо ҳашар доранд,
 Ҳашар аз сахар доранд.
 Дар байни онҳо зинҳор,
 Набошад каси бекор.
 Яке кашонад дона,
 Аз талу дашту ёна,
 Дигар оварад болор,
 Аз бурсу аз сафедор.
 Сеюм кунад бо нохун,
 Хоки замиро берун...
 Месозанд онҳо хона,
 Хонаи зимистона.

Бобо Ҳоҷӣ

Мӯрчаҳо ба чӣ кор машғуланд?

Шумо ҳам дар хонаю мактаб ҳашар мекунед?

Забонимодари -1

2. Нависед:

Мурчало хдшар доранд. Онх,о хона месозанд.

Чанд чумла навиштем?

Дар чумлаи якум сухан дар бораи чихр меравад?

3. Хулоса:

Аз бекор - х,ама безор.

Калимахри **бекор** ва **безор-ро** ба хичрхр чудо кунед.

ДАРС^ОИ 35-36

БЕХТАРИН ХИЛА

Рубохбачае ба модари худ гуфт:

- Маро хилае биомуз, ки вакти бар кашокаши саг дар монданам, худро бирахрнам.

Модар гуфт:

- Он хила фаровон аст, аммо бехтарин хила он аст, ки дар хонаи худ бинишини: на у туро бинад ва на ту уро бинӣ.

Абдура^мони Ч,оми

Рубохбача аз модараш чӣ хошиш кард? Модар чӣ ҷавоб дод?

Супориш:

Модари рубохбача мегуяд, ки хила фаровон, яъне бисер аст, вале яктоашро мегуяд. Хуш, бачаҳо, шумо ба рубохбача чӣ маслиҳат доданиед?

ДАРСИ 37

БАЧАИ ГАПГИР

Дорам писар хамчун гуле,
Ширинсухан чун булбуле.
Гапгираку гапгушдор,
Х,ушёру шуху бекдрор. Гуям
агар:

- Ч,они падар,

Бархез мисли ман сахар. Машки
бадан бо хам кунем, То хешро
бардам кунем. Х,ар чй, ки хошиш
мекунам. Ё ки супориш мекунам,
Дастан гирифта пеши бар,
Мегуяд у:

- Майлаш, падар!

Дар ин шеър сухан дар хусуси чй хел писар меравад? Бачаи
гапгир гуфта, чй хел писархрро меноманд? Падару
модаратон аз чй хел бача розианд? Аз шумо падару
модаратон розианд ё не?

ДАРСИ 38

1. Нависед:

Одамон аз бачаи шуху чаккон розй хастанд.

Сухан дар бораи кихр меравад?

Одамон аз чй хел бачахо розианд?

Дар калимаи чакдон кадом харф чуфт омадааст?

Забони модари -1

2. Хонед:

АДАБ БО БЕГОНАГОН

Агар пурсанд, ки адаб бо бегонагон чанд аст, бигуй: шаш. Аввал он, ки ба ҳеч; кас бо чашми ҳақ, орат нигоҳ, накунад. Дуюм, ҳудро дар миёни сухани эшон наҷфканад. Сеюм, аз суханони ноҳамвори (ноҳуб) бегонагон ҳудро гофил созад. Чаҳррӯм, агар ношоистагӣ бинад, насихат кунад. Панҷум, шафқдти ҳудро ба бегонагон дарег надорад. Шашум, то каси бегонаро шоиста нахисобад, ба сухбат род надихад.

Х,усайн Воизи Кошифи

ЛУГАТ:

Бегонагон - одамони ношинос.

Эшон - онҳр.

Ҳудро дар миёни сухан наҷфкандан - сухани каси дигарро набуридан.

Дар ин ҷо чанд одоби сухан таъкид ёфтааст?

3. Калимаи «бегонагон»-ро ба хичрхр чудо карда нависед (бе-го-на-гон) ва зери харфхри ҳамсадо хатча кашед.

ДАРСИ 39

БОБО, КАБК ВА УМЕД

Рузе Умед дид, ки бобояш аз лаби худ ба кабк об медихад.

- Бобочрн, - гуфт у, - ба парандаҳри қдфас аз лаби худ обу дон додан мумкин нест. Муаллим гуфтанд, ки агар паранда касал бошад, касалӣ ба одам мегузарад.

Забонимодари - 1

- Бисер хуб, чони бобо. Муаллим боз чи гуфтанд?
- Гуфтанд, ки агар милки чашмони парандаи кдфас варам кунад, аз рушнои рамад, пари сари гардану пойхояш резад, сарашро ба акдб хам карда истад, паранда бемор аст.

ДАРСИ 40

1. Хонед:

ПАРАНДАҶО, БИЁЁД

Парандахо, биёёд Пеши
тирезаи мо! Мунтазири
шумоянд, Нонхои резаи мо.
Кабутархр, биншинед,
Донахрро бичинед. Акнун
ин мургон серанд, Мехмони
Далеранд.

Абулқасим Лоҳути

Далер ба парандадо мурочиат карда, чӣ мегуяд?
Номбар кунед, ки кадом парандаҳо, оро медонед?

2. Нависед:

Барф борид. Бачаҳо ба парандаҳо дон медиҷанд.

Чанд чумла навиштем?
Ч,умлаи якум кадом аст?
Ч,умлаи дуюм - чӣ?

ДАРСИ 41

МУРҒ, МУРҒОБӢ ВА МУШ

Мурғу мушу мурғобӣ ҳамроҳ зиндагонӣ мекарданд. Мурғ рӯзе ин тарафу он тараф рафта, камакак гандум ёфту хурсанд шуда:

– Гандум ёфтам, гандум ёфтам, – гуфт ба ҳамроҳонаш – орд кардан даркор, кӣ ба осиеб мебарад?

– Ман намебарам! – овоз дод мурғобӣ.

– Ман ҳам намебарам! – гуфт муш.

Мурғ гандумро худаш ба осиеб бурд, ба даруни дӯл андохт. Орд кард.

– Акнун ордро кӣ ба хона мебарад? – пурсид мурғ.

Ман намебарам! – фарёд кард мурғобӣ.

– Ман ҳам намебарам! – гуфт муш.

Мурғ ноилоҷ худаш ордро ба хона овард.

– Кӣ хамир мекунад? – пурсид мурғ.

– Ман намекунам! – фарёд кард мурғобӣ.

– Ман ҳам намекунам! – гуфт муш.

Мург ордро хамир кард.

- Кй дезум мешиканад, кй танурро метафсонад? -
гуфт
мург.

- Ман хезум намешиканам! - фарёд кард мургоби.
- Ман танурро наметафсонам! - гуфт муш.
- Мург алав карда, танурро тафсонд.
- Кй нонро ба танур мечаспонад? - пурсид мург.
- Ман намечаспонам, - гуфт мургоби.
- Ман дам намечаспонам, - гуфт муш.

Мург нонро ба танур часпонд. Нони суп-сурхи гармакаку бомазза тайёр шуд. Мург нонро ба руи дастархон гузошта, пурсид:

- Кй нон мехурад?
- Ман мехурам, - гуфт мургоби.
- Ман дам мехурам, - гуфт муш.
- Не! Шумо меднат накардед, нон намехуред, - гуфт

мург

ва дамродони меднатгурезашро ба сари дастархон род надод.

Мург чй ёфт?

Мург чй хошиш кард?

Чаро мургоби ва муш ба мург ёрй нарасонданд?

Оё мург дуруст кард, ки ба онхо нон надод?

Супориш:

Ба дар як раем алодида-алодида ном гузоред.

1. Нависед:

Мург камакак гандум ёфт.

38

Забонимодари -1

Дар чумла сухан дар бораи чи меравад?
Дар бораи мург чй гуфта шудааст?

Супориш:

Калимаи **гандум-ро** алохдца ба х,ич,ох,о чудо карда нависед: **ган-дум.**

2. Хонед:

^АШАР

Модарам гуфто ба ман: -
Имруз, эй Мирзоватан,
Туби ^езумро кашон, Ч,о
бикун таги айвон. Хдйрон
шудам, ки танх,о, Чй сон
кашам х,езумро. Валекин
^амон замон, Хдшар
намудам эълон. Зокир бо
Бо^ир омад, Шокир бо
Тох,ир омад. Соиб бо
Шодй омад, Ройбу Хрдй
омад. Х,ар яке ^езум
овард, Таги айвон
даровард. Гуфтаи
модарамро, Хдма
бикарданд ичро. Бо ёрии
рафик,он, Будаст адр кор
осон.

Раффорали Сафар

Модар аз Мирзоватан чӣ хошиш кард?
Мирзоватан чӣ эълон кард?
Ба ҳашар киҳо омаданд?
Бо ёрию мадади ҳамдигар кор чӣ мешудааст?

Супориш:

Кори ин бачаҳоро бо кори мурғу мурғобию муш муқоиса кунед.

3. Нависед:

**Бо ёрии рафиқон,
Будааст ҳар кор осон.**

ДАРСИ 43

ДУХТАРИ ХОНА

Модар гуфто:
– Шукрона!
Духтаракам калон шуд.
Дар рӯбу чини хона,
Бар ман ёрирасон шуд.
Хонаҳоро мерӯбад,
Дегу табақ мешӯяд,
Ба меҳмонон бо таъзим,
«Хуш омадед» мегӯяд.
Пойафзоли меҳмонро,
Мегирад аз пеши дар.
Он гаҳ худаш мекунад,
Тоза бо латтаи тар.

Ёдгорӣ

Забонимодари -1

Модар чи гуфт?

Духтарак кадом корхрро анч,ом медихдд?

ДАРСИ 44

1. Нависед:

Мехмон хурсанд мешавад.

Дар чумла сухан дар бораи кӣ меравад?

Супориш:

Калимаи «хурсанд»-ро баланд талаффуз кунед ва бинед, ки дар охири он кадом харф навишта шудааст.

2. Хонед:

ПАРАСТУ

Парасту, эй нарасту, Эй
парандаи хушру Мо
меравам аз ин ч,о,
Мешавем аз ту чудо,
Аммо ту фаҳмида мои,
Бачахрт, ки шуд калон,
Х,амрохи онхр даррав,
Хонаи нави мо рав.
Бахри дустон доимо,
Кушода дарх,ои мо...

Ма[^]буба Неъматова

Парастуро дар чойхри шумо чӣ мегуянд?
Духтарак ба парасту чӣ мегуяд?

3. Нависед:

**Баҳри дӯстон доимо,
Кушода дарҳои мо...**

Супориш:

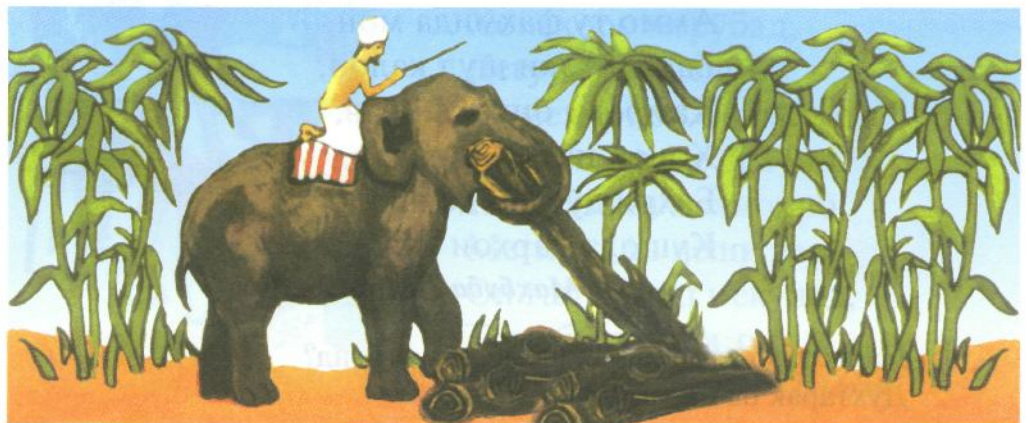
Дар ин ҷумла калимаи дуҷум кадом аст? Онро ба ҳиҷоҳо ҷудо кунед.

ДАРСҲОИ 45–46

ФИЛ

Фил дар мамлакатҳои гарм зиндагонӣ мекунад. Вай яке аз ҳайвоноти калонҷусса мебошад. Одамон филро ба худ ром кардаанд. Фил бо хартумаш ҷӯбҳои ғафсро мебардорад.

Фил дар чӣ гуна мамлакатҳо зиндагӣ мекунад?
Барои чӣ одамон филро ба худ ром кардаанд?

Супориш:

1. Калимаи «**зиндагӣ**»-ро ба ҳичоҳо чудо кунед ва баъд чумлаи зеринро рӯнавис кунед:

Фил дар мамлакатҳои гарм зиндагонӣ мекунад.

2. Калимаи зеринро муқоиса кунед ва баъд нависед:

гарм – хунук, сард.

гафс – борик.

калон – хурд, майда.

ДЕҲҚОН ВА МУЛЛОБАЧА

Як муллобача бо як деҳқони камбағал ошноӣ дошт. Айёми тобистон ба сахро, ба назди ошнои деҳқонаш мерафт, дар сояи дарахтони ӯ мехобиду аз ҳосили деҳқонии ӯ мехӯрд.

Рӯзе муллобача мадрасаро хатм кард ва аз тарафи амир ба шаҳре қозӣ таъйин шуд.

Деҳқони камбағал ин хабарро шунида, ба шаҳр омад, ки ошнои деринаашро ба ин муносибат муборакбод кунад.

Вакте ки дедкой ба назди муллобача даромад, калоншавандаҳои шаҳр дар хузури ӯ буданд. Вай ба дехк, он меҳрубоние накард. Дехк, наздиктар рафту салом дод ва барои вохурӣ даст дароз кард. Муллобача даст надод ва баъд ахлона пурсид:

- Ту кисти ва ба чӣ кор омадӣ? Дехк, ранчида ҷавоб дод:
- Ман фалониам, ошноӣ деринаат хастам. Шунидам, ки кур шудай, омадам, ки туро хабар гирам.

ЛУРАТ:

Дерина - қадима, пешина, ошноӣ наздик.

%У³УР - назд, назди ӯ.

Ранцид - хафа шуд, малол шуд.

Тобистон муллобача ба назди кӣ мерафт ва он чӣ кор мекард?

Дехдон ба шаҳр барои чӣ омад?

Муллобача ба дехдон чӣ гуфт?

Дехдон чӣ ҷавоб дод?

ДАРСИ 47

1. Хонед:

МАРГУЛАКОКУЛ

Дугона гаштам, Дар шаҳри Кобул. Бо духтаре шух -Маргулакокул... Бошад
хамоханг, Номи ваю ман,

Чаман исми уст, Номи ман Гулшан. Нозем, ки як аст, Лафзи модари. Сухан
бигуем, Ба лафзи дари.

Мах[^]буба Неъматова

Забони модари -1

Маргулакокул чи маъно дорад?

Чаману Гулшан дар кучр дугона шудаанд?

Онх,о аз чӣ менозанд?

2. Нависед:

Нозем, ки як аст, Лафзи модари. Сухан
бигуем, Ба лафзи дари.

3. Калимаҳрн «сухан» ва «модарӣ»-ро ба хичоҳр чудо
куне д.

4. Шеърро аз ёд кунед.

ДАРСИ 48

ХУРУСАКИ ДАЛЕР

Заргушак ва рубоҳ, ҳдмсоя буданд. Хонаи рубоҳ, яхину аз они заргушак хасин
буд.

Баҳррон дар хавои гарм яххр об шуданду хонаи яхини рубоҳ, вайрон
гардид.

Рубоҳи муштзур заргушакро аз хонааш пеш карда, ба макони вай соҳиб
шуд.

Заргушак оби дидааш шаш к,атор гирякунон мерафт, ки дар роҳ, як гургро
дид.

- Харгушак, барои чӣ гиря мекунӣ? - пурсид гург аз у.

- Рубоҳ, маро пеш карда, хонаамро гирифт, - ҷавоб дод
заргушак.

- Биё дамрохи ман, дозир рафта хонаатро гирифта медихам, - гуфт гург.

Гург дари рубодро так,-так, зад.

- Ту кисти? - хитоб кард рубод аз дарун истода, - зуд аз ин ҷо рав, ки хрзир досро гирифта, гарданатро мебурам!

Гург тарсида гурехт.

Заргушак боз гириякунон ба рохаш рафтан гирифт, ки аз пешаш як хурусак баромад.

- Ҳа, заргушак, ту чаро гирия карда истодаӣ? - пурсид хурусак.

Рубох, маро аз хонаам пеш кард, гуфт дар ҷавоб заргушак.

- Биё аз паси ман, хрзир рафта, рубохро боб мекунам, биё заргушак, биё.

Онхр пеши хонаи рубод омаданд. Хурусак дарро саҳт так-так, заду хитоб кард:

- Рубох,, до рубох,, зуд аз хона баро, агар набарои, хрзир даромада, бо корд каллаатро мебурам!

Рубод тарсида, зуд аз хонаи заргушак гурехта рафт. Заргушак боз содиби хонаи худ шуду хушу хурсандона зиндагӣ карда гашт.

Чаро хонаи рубох, вайрон шуд?

У чӣ кор кард?

Заргушак аввал бо чӣ вохурд?

Чаро гург рубохро пеш карда натавонист?

Заргушак боз чиро дид?

Хурус чӣ кор кард?

Чаро хикоя «Хурусакӣ далер» номида шудааст?

ДАРСИ 49

1. Мувофиқи нақшаи зерин аз афсонаи «Хурусакӣ далер»
ҷумла ёфта, рунавис кунед.

2. Хонед:

МО НАСЛИ КАХРАМОНЕМ

Мо наели кдхрамонем,
Точ;икбачагонем,
Дар майдони душман мо,
Шамшери ч,онситонем.

Х,ам Коваи зафарманд, Хдм Восеи душманбанд.
Гуянд ба мо: хунар кун! Монанди ман, эй
фарзанд.

Абулҷосим Лоҳути

Точикбачагон наели кидо мебошанд? К^ах,рамонх,ои гузашта ба мо чӣ
насихдт кардаанд?

Супориш:

Калимаҳои кахрамон ва далерро бо ҳам муқриси кунед.

3. Нависед:

Мо наели кахрамон мебошем.

Калимаи «**ках,рамон**»-ро ба хичоҳо ҷудо кунед.

ДАРСИ 50

ШЕР ВА РҶБОҲ

Шереро дида дар роҳ,
Давид аз пасаш рӯбоҳ.
Гуфто: шоҳи бешазор,
Ба ҳарфакам гӯш бидор.
Ба ин роҳат марав пеш,
Хубаш гард бо изи хеш.
Зеро дар паси кӯҳсор,
Сайёд туро интизор,
Муфтакак, эй паҳлавон,

Худро месозӣ қурбон.
Вале ба гапи маккор,
Надода шер эътибор,
Табассумаш боғурур,
Аз зӯриҳо дилаш пур.
Чунки зи макри рӯбоҳ,
Кайҳо будӣ дилогоҳ
– Аз раҳи худ, эй далер,
Пас нагардӣ, номат – Шер.

Наимҷон Назирӣ

ЛУҒАТ:

Из – пай, пайи пой.

Изи хеш – пайи худ.

Рӯбоҳ шерро чӣ гуфт?
Чаро шер ба гапи рӯбоҳ эътибор надод?

Супориш:

Расми ин манзараро кашед.

ДАРСИ 51

1. Нависед:

**Шереро дида дар рох,
Давид аз пасаш рӯбох.**

Дар охири калимаи рох кадом ҳарф омадааст?
Дар охири калимаи «давид» – чӣ?

2. Хонед:

Шахсеро бо гуноҳе пеши подшоҳ бурданд. Подшоҳ баъди исботи гуноҳ фармон дод:

– Бинии ўро сўроҳ кунед!

Он шахс гуфт:

– Эй подшоҳ, бинии ман ду сўроҳ дорад, ба сўроҳи сеюм эҳтиёҷ нест. Подшоҳ бихандид ва гуноҳи ўро бубахшид.

Алии Сафӣ

Шахси гунаҳгорро назди кӣ бурданд?
Подшоҳ чӣ амр кард?
Шахс чӣ ҷавоб дод?
Чаро подшоҳ гуноҳашро бахшид?

Супориш:

Латифаро аз ёд кунед.

ПИСАРБАЧАИ ЗИРАК

Буд набуд, дар як деҳаи дурдасти кӯҳсор писарбачае буд. Ӯ модари ӯгай дошт. Онҳо дар бисоти худ бузу бузгола доштанд. Модари ӯгай ҳар пагоҳӣ бо дамидани субҳ писарбачаро бо бузу бузгола ба саҳро мефиристонд.

Як пагоҳӣ мисли ҳарвақта писарак бузҳоро гирифта ба саҳро рафт. Рӯз нисф шуда буд. Дар ҳамин вақт аз кучое як гурги бадҳайбате пайдо шуда, дод зада гуфт:

– Кани, гап зан, туро хӯрам ё бузро? Писарак ларзида, аз тарс чӣ гуфтанашро надонист. Ӯ лаҳзае фикр кард. Ба гург ҳамла кунад, зӯраш намерасад. Монад, ки гург бузи ягонаашро хӯрад? Не, не.

Дар ҳамин вақт шиками писарак, ки аз пагоҳӣ ҳеч чиз нахӯрда буд, куррос зад. Гург аз ин ҳол як қад парида гуфт:

Забони модари -1

- Хрй, дар шиками ту чист, ки уллос мекашад?

Писарак гуфт:

- Дируз дар вакти ношто ду сагбачаро хурда будам, ана холо онхр фахмиданд, ки дар назди ман гург истодааст, мехоханд, ки берун баромада, туро пора-пора кунанд.

Гург бо шунидани ин гапхр ба вохима афтод ва аз писарак хохиш кард:

Хрй писарак, то ман аз ин чр рафтан дахрнатро накушо, набошад сагбачахо маро мехуранд.

Писарак дахонашро бо дасташ пушид. Гург аз фурсат истифода бурда, то чрн дошт, гурехт ва дар як лахза аз назар гоиб шуд. Писарбача ба зираки ва хозирчавобиаш аз чанголи гурги гурусна халос шуд.

Писарбача дар кучр зиндагй мекард?

У хдр руз бузу бузголаро ба кучр мебурд?

Як пагохй чй вокеа руй дод?

Гург чй хохиш кард?

Чй тавр писарак аз чанголи гурги гурусна халос шуд?

ДАРСИ 53

Супориш:

Расмро мушохида намуда, ба саволхои зерин чавоб гардонед:

1. Гург чй кор мекунад?
2. Писарак чй кор мекунад?
3. Нависед:

Гург мегурезад. Писарак механдад.

Чанд чумла навиштем?

Ч,умлаи якум кадом аст?

Дуюм чӣ?

Аввали хар як чумла бо кадом харф навишта шудааст?

Дар охири чумла хар кадом аломат гузошта шудааст?

Чӣ мегурезад?

Кӣ механдад?

Калимаи «писарак»-ро боз чӣ мегуем? (Бачаяк.)

Супориш:

Ч,умлае тартиб диҳед, ки бо калимаи писарак сар шавад ва дар ҳдчми нақшаи зерин гунҷад:

ДАРСИ 54

ПАДАР

Падар мегуфт: фарзандам, Туй баҳтам,
чигарбандам. Самар аз умр агар хохӣ, Нишин
пешам, шунав пандам. Ҳдмин аст орзуи ман, Ту
фаҳри Тоҷтжистон шав. Ту баъди ман ба ин
кишвар, Ниғабон шав, ниғабон шав. Ҳдмин аст
орзуи ман, Барои хифзи ному нанг. Ту фарзанди
Ватан бошӣ... Кушой дил, кушой чашм,

Ватан гӯй, Ватан гӯй.
Нидои худшиносият
Дили пиру чавон гирад,
Ватан гӯй, садои ту,
Замину осмон гирад.

Ёдгорӣ

Падар ба фарзандаш чӣ насихат мекунад?
Дар шеър сухан дар бораи чӣ меравад?

ДАРСИ 55

1. Нависед:

Ту фаҳри Тоҷикистон шав.

Одамон аз чиҳо фахр мекунад?

Чаро шоир таъкид мекунад, ки **фаҳри Тоҷикистон шав**?

Чанд чумла навиштем?

Калимаи дуҷум дар ин чумла кадом аст?

2. Хонед:

ДАР БАЁНИ АМАЛИ ЧАҲОР ЧИЗ

Ба ҳама кас нек бошад чор чиз,
Бар ту гӯям, ёд гираш, эй азиз:
Аввал он бошад, ки бошӣ додгар,
Ҳам зи ақли хеш бошӣ бохабар,
Бо шикебой тақарруб кардан аст,
Ҳурмати мардум ба ҷо овардан аст.

Аз «*Чаҳор китоб*»

ЛУҒАТ:

Додгар – одил, боинсоф.

Шикебой – сабр, тоқат.

Тақарруб – қарибӣ, наздикӣ.

Чанд чизро аз ҳама нек, яъне беҳтару хубтар медонанд?
Кадам аст он чаҳор чиз? (одилу боинсоф, боақл, сабру тоқат
ва ҳурмати мардум).

Супориш:

Ин насихатро аз ёд кунед.

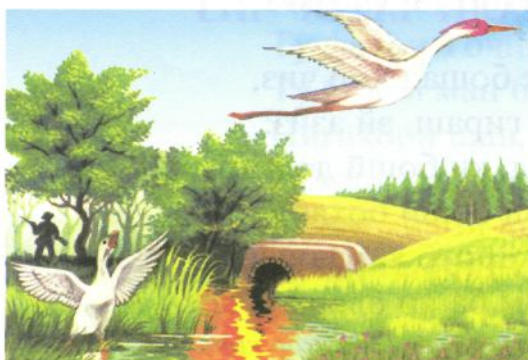
3. Нависед:

одилу боинсоф, боақл, сабру тоқат, ҳурмати мардум.

ДАРСИ 56

ҚОЗ ВА ТУРНА

Қози фарбеҳу паррехтае дар соҳили кӯл дам мегирифт.
Нохост аз кучоғе турна пайдо шуд. Турна дар нисбати қоз
харобу лоғар менамуд. Қози мағруру худписанд турнаро
масҳара кардан гирифт.

– Аҷаб харобу лоғар
ҳастӣ, пӯсту устухон! Гӯё
тамоми тобистон чизе
нахӯрдаӣ...

Дар ҳамин вақт
ҳардуяшон шикорчиеро
диданд, ки милтиқ дар даст
поида-поида ба онҳо

наздик мешуд. Турнаи чакқон дар як он аз ҷой часта парид. Қози фарбеҳ то қанотҳояшро кушода, ба бол задан даромад, ки садои тир баланд шуд.

Ҳамин тавр, қози сергӯшту серравған дар соҳили кӯл монду турнаи лоғар ба осмон парвоз кард.

Чаро қоз турнаро масҳара мекард?
Баъди омадани шикорчӣ чӣ воқеа рӯй дод?
Дар ин ду паранда кадом нишонаҳои фарқкунанда ҳастанд?

ДАРСИ 57

1. Нависед:

Қози мағрур турнаро масҳара кард.

СЕБАК ВА АР-АР

Себак як рӯзе
Гуфто ба ар-ар;
Чаро ту мудом,
Ҳастӣ бесамар?
Вале ман бошам,
Доим гулафшон.
Баҳра мебаранд,
Аз ман одамон.
Ҳар себаки ман,
Гавҳари рахшон.
Ба назди меҳмон,
Зеби дастархон.

Ар-ар надода, Ч,авобе ба он. Абрак
биборид, Жолаву борон. Себак ба
замин, Яксону яксон, Аз ман-манихр,
Умре пушаймон.

Наимҷон Назири

Себак ба ар-ар чӣ гуфт? Ар-ар чӣ ҷавоб дод?

Супориш:

Мағрурию ман-манихри себаку козро муқоиса кунед.

2. Нависед:

Себак ба замин Яксону яксон. Аз ман-
мани^о, Умре пушаймон.

ДАРСИ 58

ШОДИИ УМРБОДИ

Бо чору панҷ оям, Ҳ,ар гаҳ, зи мактаби худ.
Гул мекунад табассум, Дар руи модарам
зуд.

Хдр гох,, ки зи дукон, Орам панир ё нон. Болида
очачонам, Гуяд: - Бале писарчон! Дина ба Аслй-
бобо, Овардам аз канал об.

- Умрат дароз бодо,

- Гуфто: - чу оби Варзоб.

Хдмсоязан бигуфто,

Бар мо дарам пареруз:

- Кддрас шудасту крбил,

Фарзандатон Фаромуз,

Дидам, ки менагунчад,

Дар куртааш зи шодй.

Кушам, ки бошад уро,

Ин шодй умрбодй.

Бобо

ЛУРАТ:

Менагунчад - намегунчад. *Кушам* - кушиш мекунам.

Чаро дар руи модар гул табассум мекунад?

Вакте ки ба Аслй-бобо об овардаст, у чй гуфт?

Х,амсояамон ба модарам чй гуфт?

Пас, ба ивази ин таърифхр шахе бояд чй гуна бошад?

ДАРСИ 59

1. Нависед:

Дина ба Аслй-бобо,

Овардам аз канал об.

Калимаи «Асли-бобо»-ро чӣ хел навиштед?
Чаро аввали калима бо ҳарфи калон навишта шуд?

ДИЛОЗОР

Заррина зарринмӯй аст,
Заррина кулчарӯй аст,
Чашмони шахло дорад,
Кокули тилло дорад,
Духтараки зебо ӯ,
Аммо тани танҳо ӯ.
Кас агар дилозор аст,
Хуснаш ба кӣ даркор аст?

Маҳбуба Неъматова

Заррина кадом сифатҳоро дорост?

Супориш:

Рафтори Зарринаро бо амали Фаромӯз муқоиса намоед.

3. Нависед:

Фарзанди нағз – боғи падар.

ДАРСИ 60

ЗОҒ ЧӢ ТАВР СИӢӢ ШУД

Ривоят мекунанд, ки зоғ як замонҳо сап-сафед будааст. Тирамоҳ аз ҳама охир парίδα мерафту ба ҷануб аввалин

шуда мерасид. Баҳорон ҳам баъди парандаҳои дигар ба роҳ баромада, ба ин ҷо пеш аз обшавии барфҳо меомад.

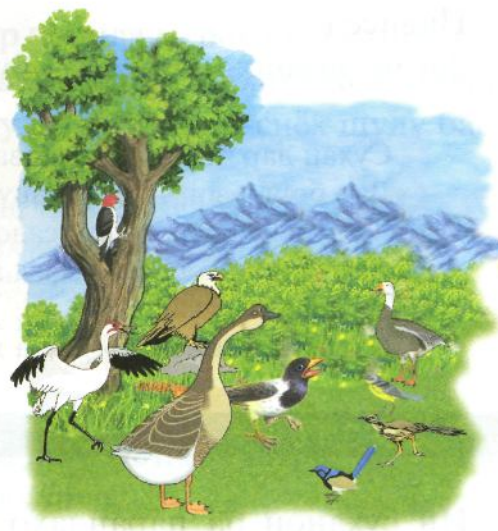
Зоғ аввалин шуда ба манзил мерасид ва ба наждаи ғафси дарахти қач нишаста, парандаҳои дигарро бо чунин суханони нешдор пешвоз мегирифт:

– Салом, ҳамчинсонии болдори ман! Намедонам, ки шумо болзанон парида омадед ё пои пиёда. Хеле дер кардед: ҳамаи он нозу неъматеро, ки махлуқҳои дупо бароямон тайёр карда монда буданд, ман хӯрдм, ба шумо чизе намонд. Маро дар ин ҷо нағз пешвоз гирифтанд. Афтанро бинед, ҷӣ хел харобу лоғар, ман бошам аз зиёфат ва кайфу сафо фарбеҳ шудаам.

ЛУҒАТ:

Ривоят мекунад – ҳикоя (нақл) мекунад.

Дар бораи кӯч бастании парандаҳо ҷӣ медонед?
Зоғ ҷӣ гуна паранда аст?
Зоғ писханд зада, парандаҳои дигарро ҷӣ меғӯяд?

Нависед:

Зог як замон^о сап-сафед будааст.

Сухан дар бораи чӣ меравад?

Дар бораи зог чӣ гуфта шудааст?

Калимаи зог ба кадом савол ҷавоб мешавад? (чӣ)

Дар охири калимаи сафед кадом харф омадааст?

Зераш хатча кашед.

Калимаи «замон^о»-ро ба хичрхо ҷудо кунед.

ДАРСИ 61

Ин суханон ба парандаҳр хеле саҳт мерасиданд. Ондо бисер мехостанд фадманд, ки зог чӣ тавр метавонад аз дама дер парида, аз дама пештар омада мерасад. Ондо датто ба зог ваъда карданд, ки агар сирри худро кушода дидад, дар чизи дилходашро ёфта миданд. Лекин зог ба ондо чизе нагуфт.

Он год парандадо дар як ҷо ҷамъ шуда, кдрор доданд, ки зогро дастгир кунанд. Дастигир карда гуфтанд:

- Ё ту ба мо мегӯй, ки ҷаро ба ин ҷр аз дама пештар парида меой, ё мо тӯро бо салоддиди худ ҷазо мидедем ва маҷбур мекунем, ки гап занӣ.

- Сарамро аз тан ҷудо кунед дам, намегуям, - ҷавоб дод зог. Парандадо каме машварат карда, зогро ба оташ партофтанд. Оташ уро сузонд, ҷару болаш сип-сиёд шуд.

Парандадо боз дамон саволи худро такрор карданд, аммо зог датто дар даруни оташ дам ҷавоб додан нахост.

Ба дамин тариқ,, парандадо аз зог чизе фадмида натавонианд. Зог бошад, то дануз тағйир наёфтааст, вай

холо дам тирамох аз хама охир парида мераваду бахорон аз хама пеш парида меояд ва дар назди парандаҳои дигар худситой мекунад. Фақатду паруболи зог сип-сиёх шуду бас.

Зог парандагони дигарро чӣ тарз писханд мезад? Парандаҳри дигар чиро фаҳмидан мехостанд? Онҳо ба чӣ қдрор омаданд? Паруболи зог чӣ тавр сиёх, шуд?

Нависед:

Парандаҳо машварат карданд. Онҳо зогро ба оташ партофтанд. Паруболи зог сиёх шуд.

Чанд чумла навиштем?

Ч,умлаи якум кадом аст?

Дуюм - чӣ?

Сеюм - чӣ?

Калимаи «машварат»-ро боз чӣ мегуем? (маслиҳат.)

ДАРСИ 62

КУНЧКОВИ

Одамон оянд аз роҳ Роҳ аз кучо меояд?
Равшанӣ ояд аз мох, Моҳ аз кучо меояд?
Х,ар сахар ба мактаб, Чаро меравад Барзу?
Чаро мактаб як сахар, Намеояд пеши ӯ?

Ба чуй дехди мо Об аз кучо меояд? ...Ба
чашмони ман, охир. Хоб аз кучр меояд?

Низом Цосим

Бачаяк дар чй фикру андеша аст?

У худ аз худ чй мепурсад?

Ба саволхри бачаяк кй чавоб медихад?

ДАРСИ 63

1. Нависед:

Барзу хдр са^ар мактаб меравад.

Кй мактаб меравад?

Барзу чй кор мекунад?

Барзу ба кадом савол чавоб мешавад?

Чаро аввали калимаи «Барзу» ба харфи калон навишта
шудааст?

2. Калимахри зеринро бо тартиб гузошта, чумла нависед:
мо, де^а, чуй, ба, омад, об. Калимаи «**деҳ,а**»-ро ба хичохр
чудо кунед.

3. Чистони зеринро хонед. Чдвобаш дар шеъри
«Кунчковй» пинхрн аст.

Банди дарози дилрабо,

Меравад ба гирди дунё.

Калимаи «**дунё**»-ро боз чй тавр мегуем? (олам, чахрн)

ҚУРБОҚҚА ВА ЗОҒ

Боре тобистон қурбоққа ба соҳили кӯл баромада, дар офтоб гарм мешуд. Ногаҳон зоғ, ки ин вақт дар болои соҳил парвоз мекард, ўро бо минқораш бардошту ба соҳили дигари кӯл парвоз кард. Қурбоққа ба зоғ гуфт:

– Ман шунида будам, ки ту аз авлоди парандаҳои баобрӯву хушзот ҳастӣ. Онҳо ба ту овози баланду форам мерос гузоштаанд.

– Ҳа-а! – аз таъриф худдорӣ карда натавониста фарёд зад зоғ ва қурбоққаро аз минқораш ба кӯл афтонд.

Қурбоққа чӣ кор мекард?

Зоғ чӣ кор кард?

Қурбоққа чӣ пурсид?

Зоғ чӣ ҷавоб дод?

Оқибаташ чӣ шуд?

ДАРСИ 65

1. Саволу чавоб аз руи мазмуни расмхр.

2. Ин расмхр мувофики мазмуни кадом афсона кашида шудаанд?

Дар он шумо кадом лах;за^ои вокеаро мебинед?

3. Иншо аз руи расмхр. Аввал дахрнй мегуем, ки чй менависем.

Баъд....

Талабаи якум? Талабаи дуюм? Сеюм?

Офарин, хамаатон иншои хуб навиштед. Акнун ман иншои яке аз шуморо дар тахта менависам. Шумо руйнавис мекунед.

4. Нависед:

Зог курбоккаро ба ^аво бардошт. К^урбок;ка зогро таъриф кард. Зог го гуфт, курбокка афтид.

Чанд чумла навиштем?

Ч,умлаи якум кадом аст?

Дуюм - чй? ...

Аввали чумлах,оро бо кадом дарф навиштем?

Дар охири чумлахо кадом аломат гузоштем?

Дар калимаи «курбокка» кадом харф чуфт омадааст?

ДАРСИ 66

САГИ ЧАШМГУРУСНА

Саге дар пеши дукони кдссоб устухоне ёфту саросема ба дахонаш гирифта гурехт.

Якчанд саги дигар аз пасаш давиданд. Саг бо тамоми кувваташ худро ба тарафи даре заду аз купрук гузашта истода, назараш ба об афтод. Дид, ки саги дигар як устухони калонро ба дахон гирифта, баробари у медавад. Ин акси худи вай буд.

«Охр, устухони вай аз устухони ман калонтар-ку», аз дил гузаронд саг ва устухонашро партофта, худро ба об андохт. Устухон ҳам хамрохи у ба об рафт. Оби даре тез буд, саги чашмгурусна бо сад азоб шино карда, фахмид, ки аз ин мондаву аз он ронда шудааст.

Саг чӣ ёфт?

Вай дар даре чӣ дид?

Чаро саг худро ба даре андохт?

ДАРСИ 67

Нависед:

Алопари мо Турми
дари мо. Саги
бехтарин, Дар
гузари мо.

Убайд Раҷаб

Сухан дар бораи чӣ меравад?

Чаро аввали калимаи «**Алопар**» бо харфи калон навишта шудааст?

ГУРБАИ ҲАРИС

Нақл мекунанд, ки шахсе гурбае дошт. Ҳар рӯз ба қадри зарурӣ ба ӯ гӯшт меод. Аммо гурба хеле ҳарис ва гурусначашм буд ва ба ин миқдор қаноат намекард. Рӯзе аз назди кабӯтархонаи ҳамсоя гузашт. Кабӯтароне дид зебо, фарбеҳ ва дилрабо. Гурбаи ҳарис худро ба кабӯтархона зад ва хост, ки яке аз онҳоро нӯши чон кунад. Посбони кабӯтарҳо, ки хеле бачаи зирак буд, гурбаро дастгир карда кушт ва ба пӯсташ коҳ чой карда, ба болои кабӯтархона овехта монд.

Иттифоқо, гузари соҳибаш ба он ҷо афтод. Гурбаи худро дар он ҳол дида, гуфт: «Эй шӯхчашми ҳарис, агар ба он қадар гӯшт, ки ман ба ту меодам, қаноат мекардӣ, ба пӯстат коҳ чой намекарданд».

Ҳусайн Воизи Кошифӣ

Чаро гурба ба қадри зарурии гӯшт қаноат намекард?
Рӯзе гурба аз кучо гузашт?
Вай чӣ кор кард?
Посбон гурбаро чӣ кор кард?
Соҳиби гурба чӣ гуфт?

ДАРС^ОИ 70-71

1. Нависед:

Гурба аз назди хонаи хдмсоя гузашт. Кабутархре дид зебо ва дилрабо.

Гурба чй хел кабутарро дид?
Чанд чумла навиштем?

Супориш:

Калимаи «кабутархо»-ро ба хичохо чудо кунед. Калимаи «хамсоя»-ро кайчй мекунем. Агар «зебо» номи духтарак бошад, аввали онро бо кадом хдрф менависем?

Дар охири чумлахо кадом аломатро гузоштем?

2. Хонед:

ЧИСТОЙ

Ба хар чо, ки шинад, Дигар намечунбад он. Пас аз он хар чй ояд Албатта, гардад калон.

А. Зафарзода

ДАРС^ОИ 72-73

БА^ОРИЯ

Бахрр омад, садои булбул омад, Насими фораму буи гул омад

Либоси сабзро саҳро ба бар кард,
Кулоҳи сап-сафед олу ба сар кард.
Пас аз боридани борони найсон,
Чӣ зебоянд дашту кӯҳсорон!
Баҳор омад, чаман гулпӯш омад,
Дили мо, бачагон, дар қӯш омад.

Мирзо Турсунзода

Шоир дар шеър кадом фаслро васф мекунад?
Дар шеър дар бораи баҳор чӣ гуфта шудааст?
«Либоси сабзро саҳро ба бар кард.
Кулоҳи сап-сафед олу ба сар кард» чӣ маъно дорад?
Дар фасли баҳор бештар чӣ меборад?

ДАРСИ 74

1. Хонед:

БОРОН

Борони реза борад,
Ба мо хурсандӣ орад.

Забони модари -1

Борони хамал резад, Дар пуштаю
тал резад... Борон, ба дехи Гулзор,
Бору бору бору бор. То шавад
хавои дех,, Чун дили мо бегубор!

Мах,буба Неъматова

Дар шеър сухан дар бораи чӣ меравад? Дар бораи
борон чихр гуфта шудааст?

2. Нависед:

**Борон, ба дехи Гулзор, Бору бору
бору бор!**

Чаро аввали калимаи «гулзор» бо хдрфи калон навишта
шудааст?

Супориш:

Калимаи «борон»-ро ба хич,охо чудо кунед.

ДАРСИ 75

МОДАРИ МЕ^РУБОНИ МАН

Х,ар сахари чу офтоб, Аз хама пештар
зи хоб, Чашм кушода, суй ман
Мекунад инчунин хитоб: «Руз шудааст,
Азизач,он, Хез, зи мактабат намон!» Бо
дили шоди пурумед, Мекунадам ба
рах, равон. Модари меҳрубони ман!
Рохати ч,исму ч,они ман!

Сахари аз хама пеш ки аз хоб мехезад?

Модар ба фарзандаш Азизачон чй мегуяд?

Фарзанд дар ивази гамхорихри модар чй гуна бояд бошад?

Супориш:

Шеърро аз ёд кунед.

ДАРСИ 76

1. Нависед:

**Модари меҳрубони ман! Роҳати
чисму чони ман!**

2. Хонед:

Кист он кас, ки шири сафеду лазиз, Ба шумо
аз чигар расонду чашонд. Баҳри осоиши
шумо аз хоб Хест, гахвораи шумо чунбонд.
Шустушу карда дасту пой шумо, Аз муҳдббат
ба чои пок нишонд?

Садриддин Айни

Супориш:

Ч,ои харфхоро иваз кунед, чавоби чистонро меёбед: **о, д, р, а,**
м.

3. Панди зеринро нависед ва хамеша дар хотир нигах, доред:

Модару падарро ганимат дон.

Луцмони Ҷақим

ДАРСИ 77

ДАСТОНИ МОДАР

Бӯи гулу нон,
Бӯи коҳу дон,
Бӯи ширу чон,
Доранд ин дастон.

Шахшӯлу маҳин,
Чолоку матин,
Монанди замин,
Неъматифарин.

Диханд ёрӣ,
Дар пахтакорӣ,
Дар чорводорӣ,
Дар боғдорӣ.

Набошанд онҳо,
Агар дар дунё,
Будем мо гӯё,
Бе дасту бе по.

Бобо Ҳоҷӣ

Забони модари -1

Шеър дар васфи дастони ки суруда шудааст?

Чӣ гуна аст дастони модар?

Дастони модарро дар кадом корҳо дидан мумкин аст?

Чаро шоир мегӯяд, ки агар дастони модар набошанд, мо бе дасту по мемондем?

Чӣ қор кунем, ки меҳнати модарон осон шавад?

ДАРСИ 78

1. Нависед:

Дастони модар кони ганҷу зар мебошанд.

Сухан дар бораи чӣ меравад?

Дар бораи дастони модар чӣ гуфта шудааст?

Калимаи «дастон»-ро ба хичрхр ҷудо кунед.

2. Хонед:

Аҷиб кудрате дорад дасти одам. Дасти одам заминро беҳосилро ба майдонҳои серҳосил табдил медиҳад. Кухоро талқин мекунад. Пеши дарёҳоро мебандад. Дасти инсон шаҳрро месозад, қоронаҳо бунёд мекунад.

Дасти одам аз уҳдаи ҳамаи қорхон мебарояд. Ҳақиқат онро ба қорхон неқ одат қунондан лозим.

Дар ҳусути дасти одам чӣ гуфта шудааст?

Одам бояд дастҳояшро ба кадом қорхон одат қунонад?

3. Нависед:

Дасти инсон шаҳр^о месозад.

Калимахри «шаҳр^о»-ро ба хичоҳр чудо кунед.

72

Забони модари -1

ДАРСИ 79

ЕРИ

Яке борон шуд,
Сели кал он шуд.
Дар дехи хомуш,
Доду фиғон шуд:
«Бузголоро бурд»,
«Гусолоро бурд».
Аз чор чрниб
«Баргиру мон»
шуд.

Рафтам ба ери,
Ман ихтиёрӣ.
Бузголоро сел, То
бар миён шуд.
Кардам раҳо ман,
Онро зи мурдан.
Очам бигуфто:
«Кори калон
шуд!».

Борон дар кадом фасл бештар меборад?

Баъди омадани сел дар дехд чӣ воқеа рӯй медиҳад?

Бачаяк чиро радо кард?

Модар чӣ гуфтааст?

Дар бораи бузу бузгола боз чӣ медонем?

ДАРСИ 80

1. Саволу ҷавобҳоро хонед.

Саволҳо:

1. Чӣ шуд?
2. Чӣ омад?
3. Дар деха чӣ шуд?

2. Нависед:

Яке борон шуд, Сели калон шуд.

Ч,авоб:

Яке борон шуд. Сели калон шуд, Доду фигон шуд, Дар дехи хомуш.

73

Забони модари -1

Дар дехи хомуш Доду фигон шуд. Калимаи «фигон»-ро ба хичрхр чудо кунед.

3. Чистонро хонед:

Аз ин дара овоз омад, Аз он дара овоз омад. Рубохи думдароз омад, Бо сад фигон дартоз омад.

ДАРСИ 81

МОДАР

Гуянд маро чу зод модар, Пистон ба дахон гирифтани омухт. Шабхо бари гахвораи ман, Бедор нишасту хуфтани омухт. Як харфу ду харф бар забонам, Алфоз нихрду гуфтани омухт. Дастам бигирифтун по ба по бурд, То шеваи рох, рафтани омухт. Пас, хастии ман зи хастии уст, То хастаму хаёт, дорамаш дуст.

Эраҷ Мирзо

ЛУГАТ:

Хуфтан - хоб рафтани.

Алфоз - лафз, забони.

Шева - тарик, тарз.

Дар шеър сухан дар бораи кӣ меравад?
Дар бораи модар чӣ гуфта шудааст?
«То ҳастаму ҳаст, дорамаш дӯст» чӣ маъно дорад?

Супориш:

Шеърро аз ёд кунед.

ДАРСИ 82

1. Нависед:

Бедор нишасту хуфтан омӯхт.

2. Калимаи «бедор»-ро ба ҳичоҳо ҷудо кунед.

3. Хонед:

МОДАР

Азизу меҳрубонам кист? – Модар!
Фурӯғи дидагонам кист? – Модар!
Забони модарӣ омӯхт бар ман,
Ҳамеша дар забонам кист? – Модар!

Сафои рӯи одам офтоб аст,
Сафои хонадонам кист? – Модар!
Маро беҳтар зи ҷон донист модар,
Гиромитар зи ҷонам кист? – Модар!

Абдулло Қодирӣ

ЛУҒАТ:

Сафо – софу бегубор, равшан.

Гиромитар – азизтар.

Шоир дар ин шеър киро васф кардааст?
Калимаи «модар» дар шеър чанд бор омадааст?

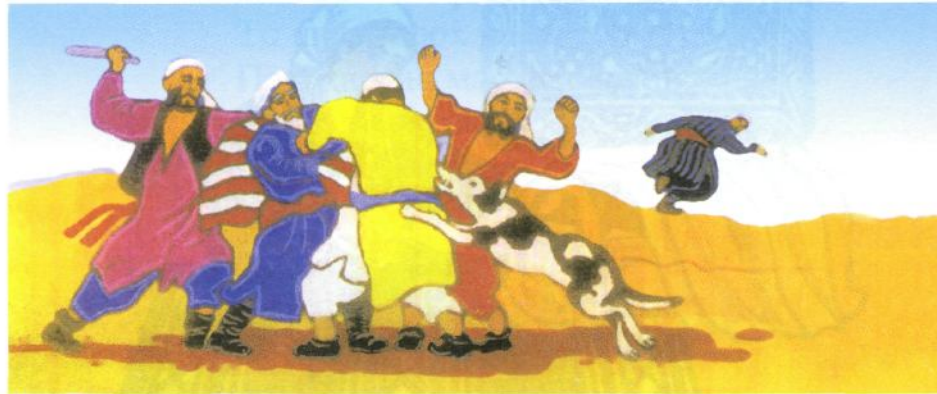
4. Нависед:

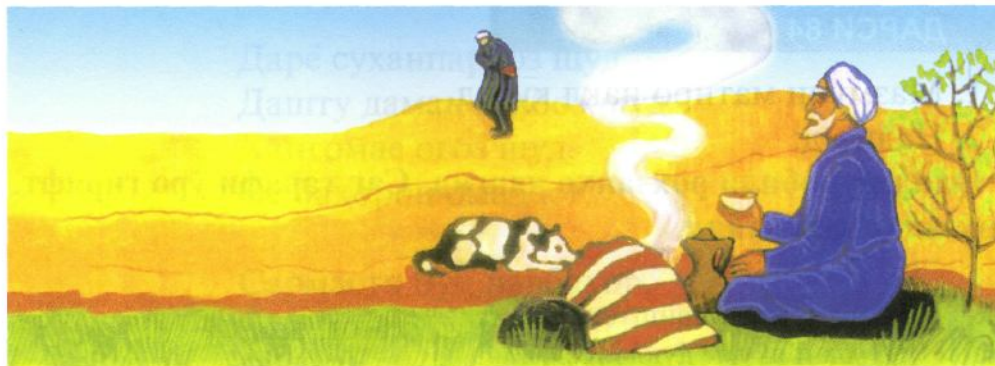
Модари ман – азизу меҳрубони ман.

ДАРСИ 83

РАФИҚИ БЕВАФО

Ду рафиқ буданд: яке Одил, дигаре Саид. Масл
карда, ҳар ду ба сафар бароманд. Дар роҳ ба онҳо
дайдӯе ҳамроҳ шуд. Ҷӯраҳо ҳар ҷо, ки нишаста,

мехӯрданд, поре нон ва ё устухоне ба саг мепартофтанд. Рӯзе роҳзанҳо ба онҳо хучум карданд. Саид, ки буздили тарсу буд, гурехт. Одил натарсид, балки худаш танҳо муқобили роҳзанҳо ҷангид. Саг тарафи Одилро гирифт. Ҷаҳида пой яке аз дуздонро газид. Пой дигареро ҳама хуншор кард. Роҳзанҳо гурехтанд.

Одил бо саг роҳашро давом дод. Саид аз кучое пайдо шуд. Изҳори пушаймонӣ карда, нон хост. Одил нонро бо саг дод ва гуфт: «Аз рафики бевафо саги бовафо бехтар»

Саиду Одил чӣ маслиҳат карданд?
Дар роҳ ба онҳо чӣ ҳамроҳ шуд?
Онҳо ба саг чӣ меоданд?
Рӯзи сеюм ба онҳо киҳо хучум карданд?
Саид чӣ кор кард? Барои чӣ?
Одил чӣ кор кард?
Саг ба кӣ ёри расонд?
Саид омада чӣ гуфт?
Одил чӣ ҷавоб дод?

ДАРСИ 84

1. Мазмуни матнро накут кунед.
2. Нависед:

Одил мукобили рохзанхр чангид. Саг тарафи уро гирифт.
Рохзанхо гурехтанд.

Чанд чумла навиштем?

Ч,умлаи якум? дуюм? сеюм?

Дар чумлаи якум сухан дар бораи кӣ меравад?

Дар чумлаи дуюм - чӣ?

Ба калимаҳои «Одил» ва «саг» савол гузоред.

3. Чистонро хонед.

Меравад, меравад, галбер барин чой гирифта, хоб
меравад.

- Ч,авоби чистонро аз матни «Рафики бевафо» ёбед.

ДАРСИ 85

ОЁ БАҶОРОН ОМАДАСТ?

Води гулафшон омадаст,
Овози мургон омадаст,
Чупон ба илҳрм омадаст,
Оё бахррон омадаст?

Абри гузар гирён шудааст, Х,ар
су, бубин, борон шудааст, Симу
гухар арзон шудааст, Оё
бах,орон омадаст?

Забонимодари -1

Даре суханпардоз шуд,
Дашту даман гулбоз шуд,
Х,ангомае оғоз шуд, Оё
бахррон омадаст?

Сармасти буи навбахрр,
Шайдои хусни рузгор,
Пурсад дили ман бекарор:
Оё бахорон омадаст?

Ҳ,адиса

Аломатх,ои омадани бадорро номбар кунед.

Бачаҳо аз хурсандӣ чӣ мепурсанд?

Шумо омадани бахрро чӣ тавр пай мебаред?

ДАРСИ 86

1. Хонед:

РУИ БАҲОР ЧИ ГУНА АСТ?

Бачае мехост манзараи бахрро раем кашад, вале...
Х,ар қддар фикр кард, натавонист. Аз модараш пурсид:

- Модарчун, мебахшед, ранги зимистон сафед,
тобистон

сабз, тирамоҳ зард аст. Аммо руи бахр чӣ гуна аст?

Ман

барои тасвири бахр кадом рангро интихоб
намоям?

Модар гуфт:

- Бахрро бо як ранг тасвир кардан мумкин нест.

Вай

рангашро ҳамеша тағйир медихад. Бахр доим тоза аст.

Бача аз модар чӣ пурсид?
Модар чӣ ҷавоб дод?

2. Нависед:

**Баҳор зеботарин фасли сол аст. Рассомон барои тасвир
баҳор аз ҳамаи рангҳо истифода мебаранд.**

Кадом рангҳоро медонед?

Дар калимаи «**рассомон**» кадом ҳарф ҷуфт омадааст?
калимаро ба ҳичоҳо ҷудо кунед.

ДАРСИ 87

КАБЎТАРАК, КАБЎТАРАК

Кабўтарак, кабўтарак,
Кабўтараки хатбарак.
Аз дашту дарё гузар,
Хабар ба ақоям бар.
Ба ақои асқарам,
Ба ақои Ақбарам.
Бигў, ба роҳ барояд,
Зуд ба хона ояд.
Рўи роҳаш бароям,
Сўяш бағал кушоям,
Рўи каф ниҳам туро,
Дар бар ҷо диҳам туро.
Кабўтарак, кабўтарак,
Кабўтараки хатбарак.

Убайд Раҷаб

Забонимодари - 1

Бачаяк аз кабутарак чи хошиш мекунад?
Акои Акбараш дар кучр хизмат мекунад?

ДАРСИ 88

1. Сухбат.

Мо дар бораи кабутар чӣ медонем?

2. Нависед:

**Кабутарак, кабутарак,
Кабутараки хатбарак.
Аз дашту даре гузар,
Хабар ба ақоҷам бар.**

Калимаеро ёбед, ки миқдори ҳарфҳои он ба миқдори доираҷаҳри ин нақша мувофиқ, бошад:
oooooooo.

3. Калимаи «гузар»-ро ба ҳичрӯҳ ҷудо кунед.

ДАРСИ 89

ЛАКЛАК-ТАБИБ

Як гурги гусфанддуде буд. Рӯзе саросема гушт хурду дар гулуяш устухон дармонд. Устухон хеле калон буд. Роҳи нафаси гург баста шуд. Гург тарсид, назди табиб рафт.

- Дарди ту даво надорад, - гуфт табиб. Ил очи гирифтани нест. Акнун ту зинда намест.

Гург ба водима афтод. Худро ба чор тараф зад. Лаклаке нолаи гургро шунида, пурсид:

- Эй гург, тӯро чӣ бало зад?

– Э, напурс! – ҷавоб
гург бо садои хирр
Дар гулӯям устухон
монд. Табиб гири
натавонист. Дили лав
ба ҳоли гург сӯхт.

– Наздиктар биё, – гуфт вай, – падари ман табиб
Ман аз ӯ каме омӯхта будам, шояд ҳоло ба кор ояд.

– Оҳ, дӯсти азиз! – хурсандона хитоб кард гург. – Ага
маро аз ин бало халос кунӣ, ман ба ту некӣ мекунам, ин
медихам. Лаклак гуфт:

– Даҳонатро кушо!

Гург даҳонашро кушод. Лаклак даҳони калони гург
дида, аввал тарсид. Вале нолаву зорӣ ва ваъдаи гург
ёдаш расиду нӯли дарозашро ба гулӯи гург дарова
устухонро кашида партофт. Гург тез аз ҷо хесту ба ро
рафтан гирифт. Лаклак ҳайрон шуда пурсид:

– Эй гург, некиат канӣ? Чӣ ваъда карда будӣ?

– Чӣ, ҳоло ту розӣ нестӣ? – дандонҳояшро гичир
занонда, гуфт гург. Саратро ба даҳони ман дарова
сиҳату саломат берун кашидӣ. Ман ҳамон вақт метавонистам

Забонимодари -1

туро хурам, аммо рахм кардам, нахурдам. Магар ин неки нест!? Гум шав аз назарам, эй почадарози калтадум.

Лаклак хомуш монд, факат аз дил гузаронд, ки ба курнамакон некий кардй, некий набинй.

Дар гулуи гург чй дармонд?

Гург назди кй рафт?

Табиб ба гург чй гуфт?

Нолаи гургро чй шунид?

Лаклак чй гуфт?

Гург чй ваъда кард?

Лаклак устухонро чй тавр гирифт?

Гург чй кор кард?

Лаклак чй пурсид?

Гург чй чавоб дод?

Чаро афсона «Лаклак-табиб» номида шудааст?

Дар кадом чумлаи ин афсона аломатҳои фаркдунандаи

лаклак мушохида мешавад.

ДАРСИ 90

1. Мазмуни расмхуро накл кунед.

2. Нависед:

Гург дахонашро кушод. Лаклак устухонро кашида партофт. Гург начот ёфт.

Дар ин чумлахо сухан дар бораи чихр меравад?
Х,арфи охири калимаи «начот» кадом аст?
«Начот»-ро боз чӣ мегуем? (халос)

83

Забони модари -1

ДАРСИ 91

ДАВОИ ДАРДИ ГУЛУ

Бачае ба назди ҳакими бузург - Абуали ибни Сино омада гуфт:

Табиби мухтарам, чанд вақт аст, ки гулуям дард мекунад, маро табобат кунед.

- Пеш аз хурок хурдан дастатро шуй, - гуфт Абуали ибни Сино, гулуи беморро дида.

- Охир ман ба шумо дастам дард мекунад, нагуфтам-ку,
-

норозигӣ баён кард бача.

- Медонам, ки гулуят дард мекунад.

- Ин тавр бошад, даст ба гулу чӣ алоқд дорад? -
пурсид
бача.

- Алоқдаш ин аст, ки ту хурокро бо дасти ношуста мехурӣ. Хурокхурӣ ҳам одоб дорад.

Бача ба назди кӣ омад?

Абуалӣ Сино чӣ маслиҳат дод?

Шумо пеш аз хурок хурдан дастатонро мешуед?

ДАРСИ 92

1. Хонед ва кушиш намоед, ки одоби таом хурданро риоя намоед.

ОДОБИ ТАОМ ХУРДАН

Аввал, бисмиллох, гуй:

- дуюм, пеш аз таом дастонатро шуй;
- сеюм, таом ба дасти рост хур;

- чорум, аз пеши худ хӯр;
- панҷум, ба лукмаи касе нигоҳ накун;
- шашум, аз гӯшаи табақ ё коса хӯр;
- ҳафтум, ангуштонатро тоза лес;
- ҳаштум, таомро пок хӯр;
- нӯҳум, агар лукма афтад, бардор ва агар олуида шуд бошад, пок карда хӯр.

Ҳусайн Воизи Кош

Одоби таомхӯрӣ кадомҳоянд?

2. Нависед:

**Абӯалӣ ибни Сино донишманди бузурги халқи тоҷик
Вай дар ҷаҳон машҳур мебошад.**

3. Хонед:

Аз гахвора то гӯр дониш бичӯй.

Ҳазрати Муҳаммад

ДАРСИ 93

ДЕҲАИ МАН

Деҳаи ман дилкушост,
Деҳаи ман хушҳавост,
Дар байни кӯҳсор аст,
Арӯсаки баҳор аст.
Тоҷаш аз ситораҳост,
Нигинаш моҳи фазост,
Баҳораш лолазор аст.
Чун дасти хинадор аст...

Ғаффоралӣ Сафар

Шеър дар васфи чи гуфта шудааст?

Шоир кадом сифатхри дехаро васф мекунад?

Ин дехаро ба дехаи (шаҳри, ноҳияи, маҳаллаи) худатон мукриси кунед.

Гуед, ки дар дехаи шумо кадом устоҳои хунарманд зиндагӣ мекунад?

ДАРСИ 94

1. Хонед:

ОХАНГАР

Бобои ман охангар,
Додои ман охангар,
Ман дил бастаам
бисер Ба ин касбу ин
хунар. Оханро
тафсон кунам, Болои
сандон кунам.

Нуъмон Розии

Ин шеър дар васфи кӣ навишта шудааст?

Чаро бачаяк аз хунари бобо ва падараш ин кадар фахр мекунад?

2. Нависед:

Деҳаи (шаҳри, ноҳияи, маҳаллаи) ман як пораи Ватан аст.
Дар он хунарҳои гуногун таракки мекунад.

Чанд ҷумла навиштем?

ДАРСИ 95

РҶБОҲ ВА ХИРС

Дар замонҳои хеле қадим рӯбоҳ ва хирс дӯстони ҷонбуданд. Боре онҳо бо ҳам вохӯрда, сӯҳбат оростанд:

– Ту аз кадом даранда бештар метарсӣ? – пурсид хирс аз рӯбоҳ.

– Аз дарандаи дупо, – ҷавоб дод рӯбоҳ.

– Ҳу, – тамасхур намуд хирс. – Аз махлуқе метарсидаӣ?

Ҳар кадом махлуқи дупо барои ман аз пашшае беш нест. Ман бештар аз ҳамон парандае метарсам, ки тобистон даботлоқзор зиндагӣ мекунад. Ҳар гоҳ барои чидан марминҷон равам, аз тағи поям фиррӣ мепарад.

– Аз мурғи лойхӯрак тарсидан ҳатто хандаовар, – гуфт рӯбоҳ ва каме фикр карда тақлиф намуд: – Биё, ин тав мекунем... Ту махлуқони дупоро шикор карда, ҳу ана о сойҷаро пур мекуни, ман бошам, парандаҳои т

метарсидагиро шикор карда, хр, ана он соичаро пур мекунам. Хирс розй шуд ва онхо ба шикор баромаданд. Рубохи чолок номаълумакак поида, ба мургхри лоихурак наздик шуд ва онхрро дошта, ба зуди соичаро пур кард. Сони, барои хабаргирии чурааш шитофт. Вале ба назди одамон рафта дид, ки онхо хирсро пуст канда, косахонаи сарашро ба болои кунда гузоштаанд.

- Бечора - таассуф хурд рубох[^] - ту дар кувваи бозу не, балки дар таъриф зур будай...

Хирс аз рубох чй пурсид?

Рубох, чй чавоб дод?

Хирс чй гуфт?

Онх,о чй ахд карданд.

Рубох, корашро тамом карда, ба кучо шитофт?

Вай чиро дид ва чй гуфт?

ДАРСИ 96

1. Сухбат:

Ба хотир биёред, ки мо дар бораи рубох, ва хирс чихр медонем.

2. Нависед:

Рубох, ва хирс дуст буданд. Онх,о ба шикор баромаданд. Хирс ба дом афтод.

Чанд чумла навиштем?

Ч,умлаи сеюм кадом аст?

Дар он сухан дар бораи чй меравад?

Дар бораи хирс чӣ гуфта шудааст?

Дар охири калимаи «афтод» кадом ҳдиф омадааст?

88

Забони модари -1

ДАРСИ 97

ФАРОШТУРУК

Фароштуруки зебо, Марҳамат ба
мулки мо! Дар шаҳру деду курсор,
Туро будем интизор Дар чои
офтобру, Хонача сохтем ба ӯ.
Зимистон бас хунук буд, Чрмаи ту
тунук буд, Намуда буди сафар, Ба
чойхри гармтар.

Бобо

Фароштурукро боз чӣ мегуем? (**парасту, достак**) Пештар дар
бораи фароштурук чӣ хонда будем? Фароштурук замистон
ба кучо куч баста буд? Бо омадани баҳр фароштурук чӣ
кор мекунад?

ДАРСИ 98

1. Нависед:

Дар чои офтобру, Хонача сохтем ба ӯ. Калимаи
«офтобру»-ро ба хичоҳр чудо кунед.

2. Имло:

Аз роди дур омад.

Пеш аз навиштан ба хотир меорем:

- аввали ҷумларо бо ҳарфи калон менависем;
- дар охири ҷумла аломати нуқта мегузорем;
- ҳар як калимаро ҷудо менависем.

ДАРСИ 99

ҶАШНИ НАВРӮЗ

Муаллим садои форами мусиқиро хомӯш карду талабаҳо рӯ овард:

– Бачаҳо, оё медонед, ки Наврӯз чӣ маъно дорад ва он дар кишвари мо кай ҷашн мегиранд? Ҷашни Наврӯз ҷашнҳои бостонии мардуми мо аст. Мардуми мо ҳар сол, аввали **ҳамал**, ки ин моҳи март мешавад, рӯзи **Наврӯз** ҷашн мегиранд. Вақте ки **Наврӯз** наздик мешавад, барои ҳама об мешаванд, сабза медамад, гулҳои баҳорӣ, қабилҳои гули зардак, сиёҳгӯш, бойчечак мешукуфта дарахтон чодари сабз ба сар мекунанд.

Ҳама чиз зебо, саҳнаи хуррам менамояд. Бачаҳо рӯи сабзаҳои нармак ба тараф метозанд, медамад бозӣ мекунанд. Бачаҳо хуширо ба назар мезиранд ва хушбӯанд. Онҳо болои теппаҳо, лаби ҷӯйҳои доманаи кӯҳпораҳо, адибонҳои гулҳои гуногуни баҳорӣ чодар мекунанд ва ба падару модар тақдир карда, мегӯянд:

Забонимодари - 1

Наврузатон фируз бод,
Х,ар рузатон Навруз
бод!

Дар ин руз хакикатан ҳам табиат ранги дигар
мегирад, руз нав мешавад. Навруз ё рузи нав огози
зиндагии нав аст.

ЛУГАТ:

Бостони - қадимӣ,
кухнатарин. **Навруз** - рузи
нав.

ДАРСИ 100

Муаллим ба бачаҳо чи гуфт?

Наврузро дар Ватани мо кай чашн мегиранд?

Кадом гулҳои бахрриро медонед?

Бачаҳр ба падару модари худ чӣ мегуянд?

Нависед ва аз ёд кунед.

Наврузатон фируз бод,
^ар рузатон Навруз
бод!

1. Акнун, бачаҳр, ҳрло сурудҳри Наврузи мехонем.

БА^ОР ОМАД

Бахрр омад, бахрр омад, Бипуш токии гулдӯзӣ,
Гули савсан катор омад. Бах^ори лолазор омад,
Ба дехдон вақти кор омад, Гули сияхгуш х,афтранг аст,
Бах,ори лолазор омад. Хуроки кабки дилтанг аст.

Баҳор омад ба некрузи, Аз у дилх,о хурсанд аст,
Бичин гулҳри наврузӣ, Бах^ори лолазор омад.

Забони модарӣ – 1

Дар ин шеър сухан дар бораи чӣ меравад?
Дар бораи баҳор, деҳқон, гули сияҳгӯш чӣ гуфта шудааст?

2. Нависед ва баъд хонед:

**Баҳор омад ба некрӯзӣ,
Бичин гулҳои наврӯзӣ,
Бипӯш токии гулдӯзӣ,
Баҳори лолазор омад.**

3. Калимаҳои «Наврӯз» ва «сияҳгӯш»-ро ба ҳичоҳо ҷудо мекунем:

Нав-рӯз; сияҳ-гӯш.

4. Хонед:

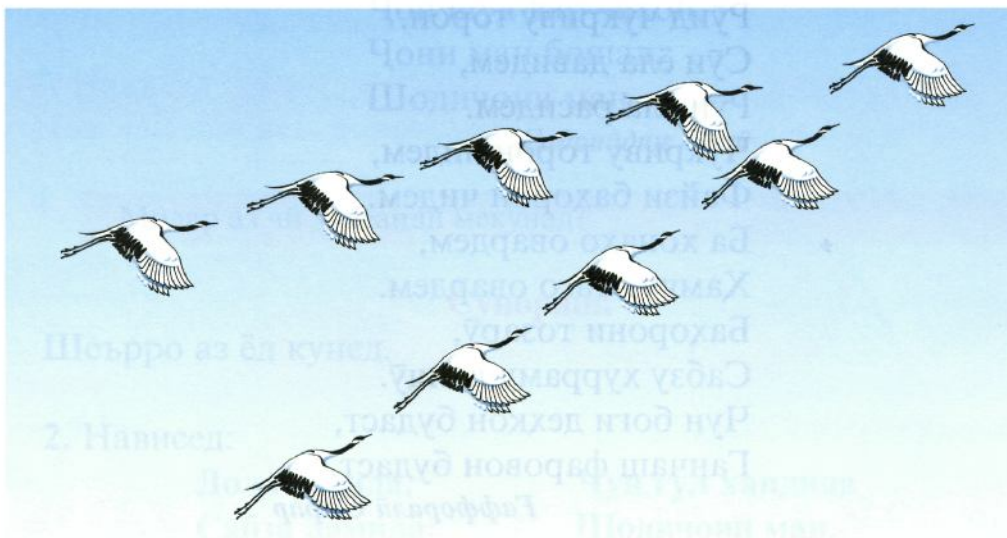
Фасли Наврӯзу навбаҳор омад,
Мавсими сайри лолазор омад.
Кӯдакони асири мактабро,
Шоҳиди айш дар канор омад.

ДАРСИ 101

ТУРНА

Турна қатор меояд,
Аргамчинвор меояд.
Вақти баҳор меояд,
Мавсими қор меояд,
Дар мавсими баҳорон,
Дар домани кӯҳсорон,
Бисёр боло мепарад,
Ғазалсаро мепарад.
Турна қатор аргамчин,
Болохонадор аргамчин.

Паридани турнаро дидаед?
Турна чӣ тарз парвоз мекунад?
Турна кай парвоз мекунад?

Супориш:

Шеърро аз ёд кунед.

ДАРСИ 102

1. Нависед:

Эй мурги даштй,
Аз куҳ гузаштй,
Бобома дидй?
Халташа додй?

2. Калимаи «**дашти**»-ро ба ҳдҷоҳо ҷудо кунед.

ДАРСИ 103

БАХОРОН

Баҳорон шуд,
баҳррон, Руид
ҷуқриву торон. Суй
ела давидем, Руи
ела расидем.
Ҷуқриву торон
ҷидем, Файзи
баҳррон ҷидем. Ба
хонахр овардем,
Ҳдмҷу савго
овардем.
Баҳорони тозару,
Сабзу хурраму
дилҷу-Ҷун боги
дех,к,он будаст,
Ганҷаш фаровон
будаст.

Дар ин шеър сухан дар бораи чи меравад?
Дар бораи бах,ор чй гуфта шудааст? Бачахр
аз ёлахо чихр чиданд?

ДАРСИ 104

1. Хонед:

ШОДИЧОНИ МАИ

Шодичони ман,
Мехрубони ман,
Дардат набинад
Х,аргиз чони ман.
Лола расида, Сабза
дамида, Чун гул
хандида Шодичони
ман. Води бахррон
Чрн шуд дар чахон,
Чрни ман бошад,
Шодичони ман.

Садриддин Айни

Модар аз чи хурсанди мекунад?

Шеърро аз ёд кунед.

2. Нависед:

Лола расида, Сабза дамида,

Супориш:

Чун гул хандида Шодичони ман.

ДАРСИ 105

НОН

ДАРСИ 102
1. Нависед:

Зеби дастархони мо,
Ҳурмати меҳмони мо.
Обрӯю эътибор,
Қуввату дармони мо.

2. Калимаи «нон»

Резаҳоятро чида,
Ман мемолам ба дида,
Дил чӯш занад беқарор,
Нони гармро чашида.

ДАРСИ 103

Ҳаловати қон аст нон,
Қуввати дармон аст нон,
Зеби дастархон аст нон,
Меҳнати деҳқон аст нон.

Нӯмон Розик

Дар ин шеър сухан дар бораи чӣ меравад?
Дар бораи нон чӣ гуфта шудааст?

ДАРСИ 106

1. Нависед:
Резахоятро чида,
Ман мемолам ба дида.

2. Хонед:

БОЗ ДАР БОРАИ ОДОБИ ТАОМ ХУРДАН

Якум: дар вақти таом хурдан така накун ва ё дароз накаш;

дююм: нонро ҳеч гоҳ бо як даст нашикан;

сеюм: кушиш кун, то руи дастархон нонреза нашавад;

чорум: баъди таом, албатта, дастхоятро шуй;

панчум: ҳеч; гоҳ нон ва ё нонрезаро пеши по назан, ки вубол аст;

шашум: агар нонрезае бинӣ, ки руи роҳ афтадааст, хатман бардор, пуф кун, ба дидаҳо бимол ва ба гушае ё ҷо бимон, то ки парандаҳо ёфта хуранд.

3. Нависед:

Нон ҳам нон аст, нонреза ҳам нон.

4. Калимаи «**нон**»-ро аз ҳар ду тараф ҳам хонед, боз... аст.

ДАРСИ 107

ХАРГУШЧАИ Х.АВОБАЛАНД

Рузе харгушчаи хавобаланд сайркунон ба миёнҷри бешазор рафта монд. Дар чашмаи сероби он харгушчаҳои хокистарранг оббозӣ мекарданд ва дар руи сабзозору

майсазори гирди чашма рақсу бозӣ мекарданд. Ҳамин ки онҳо аз омадани харгӯшчаи ҳавобаланд огоҳ шуданд, аз оббозӣ монда, ба вай таъзимкунон салом доданд. Аммо харгӯшчаи ҳавобаланд ба саломи онҳо эътиборе надод, рӯяшро ба тарафи дигар гардониду гузашта рафт. Харгӯшчаи хокистарранг аз рафтори харгӯшчаи ҳавобаланд ба таачҷуб омада, гуфт:

– Ҳой, харгӯшчаи ҳавобаланд, оқибати корат ба хайр нест!

Харгӯшчаи ҳавобаланд гӯё суханони онҳоро нашунида бошад, роҳашро давом дод. Вай ба дарунтари бешазор

рафта, хирсери дид, ки сару руи уро занбурони асал газида истодаанд.

Хирс аз дидани харгушчаи сафед хурсанд шуда, аз у илтимос кард:

Биё, азизам, ана ин латтаи тарро гиру занбурони асалро аз ман дур кун, ман ба ивази ин некиат ба ту асал медиҳам.

- Ту асалро аз кучо мегирӣ? - пурсид харгушчаи сафед.

- Аз сурохи ана ин дарахт, биё, маро халос кун, баъд хар ду кайф карда, асал меҳурем, -- такроран илтимос намуд хирс. Харгушчаи сафеди хавобаланд зехн монда, ба сурохи танаи дарахт нигоҳ, кард, ки дар хақиқат асали бисере даст. Баъд вай ба хирс гуфт:

- Э, хирси беакл, ту худат бо занбурхо чанг кардан гир. Ман вакти бозгаштан дар хурдани асал ба ту ёрӣ мерасонам.

Харгушак дар миёнҳои бешазор бо чихо вохурд? Чаро ба харгушҳои дигар салом надод? Дар роҳ, боз бо чӣ вохурд? Хирс аз у чӣ илтимос кард? Харгушак чӣ ҷавоб дод?

ДАРСИ 108

1. Мазмуни расмро накл кунед.

Дар раем чихоро мебинед?

Занбурхр чӣ кор мекунанд?

Хирс ба танг омада, аз харгушак чӣ хошиш кард?

2. Нависед:

Як харгушаки хавобаланд буд. Вай бо харгушҳои хокистарранг вохурд. Харгушак ба онҳо салом надод.

3. Хонед:

Салом кдрзи Худо аст. Хар сахар, баъди шустани дасту ру ба хона, ки даромадед, ба падару модар ва дигарон салом диҳед.

ДАРСҲОИ 109-110

Вай ин гапхуро гуфту ба пасаш нигоҳ накарда рафтани гирифт. Харгушчаи сафед дар роҳ, бо рӯбохе вохурд, ки дар зерин дарахти чормағз ба дом афтадааст. Харгушчаи сафед, гӯё рӯбохро надида бошад, аз назди ӯ гузашта рафтани шуд. Аммо рӯбоҳ, вайро аз роҳ, дошт:

- Ассалому алайкум, харгушчрн. Расо дар вақташ омадӣ, гӯён аз қисматаш шикоят кардани буд, ки харгушчаи

сафед худро ба нодонӣ зада:

- Ҳа, рӯбоҳ,, саломатиат нағз аст? - гуфта роҳдуро давом дод. Рӯбоҳ, ҳамон аз паси ӯ «хрӣ, харгушч;они азиз, маро аз дом радо кун» гуфта, зори мекард. Харгушчаи сафед бошад, мағрурони ба рӯбоҳ ру оварда:

Э, рӯбоҳи кӯтоҳандеш, ман барои ту шуда пуштини сафеди худро ифлос кунам? Не, чӣ хеле ки ба дом афтада боӣ, ҳамон тавр халос шудан гир! - гуфту тез-тез қадам монда рафт.

Ниҳоят, харгушчаи хавобаланд ба як майдони сермайсаву алафзор расиду аз хурсандӣ ба болои он гел зад, шикамашро сер кард ва дар офтобруя роҳат карда

нишаст. Дар ҳамин вақт аз байни дарахтзор гурги гуруснае баромад. Дид, ки дар рӯи марғзор харгӯшчаи фарбеҳи аз ҳама чиз беҳабар сурудхонон роҳат мекунад.

Вай оҳиста-оҳиста ба харгӯшча наздик шуд. Харгӯшчаи ҳавобаланд ҳамин ки аз омадани гург огоҳ шуд, ба ӯ дӯғ зад:

– Аз назарам гум шаву ба роҳати ман халал нарасон! Гург бошад, бо як пой худ ӯро пахш карда, гуфт:

– Ана, акнун ба дастам афтодӣ! Канӣ, бинам, ту чӣ қувва дорӣ ва сабаби ҳавобаландиат чист? Салом надода, маро дашном медиҳӣ?

Ҳеҷ як зорию таваллои харгӯшчаи сафед ба ӯ ёрӣ надод. Гург вайро дар як фурсат пора-пора карда хӯрд.

Вақте ки харгӯшчаҳои хокистарранг, хирс, рӯбоҳ ва дигар ҳайвонҳо ин воқеаро шуниданд, ҳатто афсӯс ҳам нахӯрданд ва гуфтанд: – оқибати ҳавобаландӣ ҳамин аст!

Дар роҳ харгӯшак бо чӣ вохӯрд?
Рӯбоҳ аз ӯ чӣ хоҳиш кард?
Харгӯшак чӣ ҷавоб дод?
Чӣ тавр харгӯшак ба чанги гург афтод?
Оқибати худписандӣ чист?

Супориш:

Гуфтугӯи байни гургу харгӯшакро ба хотир биёред.

Нависед:

Гурги бераҳм харгӯшакро пора-пора кард. Оқибати ҳавобаландӣ ҳамин аст.

ДАРСИ 111

ОФТОБПАРАСТ

- Офтобпараст, офтобпараст!
- Лаббай!
- Шарқ кучост?
- Он сӯ, ки ман пагоҳӣ менигарам.
- Ғарб кучост?
- Он сӯ, ки ман бегоҳӣ менигарам.
- Ҷануб кучост?
- Он сӯ, ки ман нисфирӯзӣ тоб мехӯрам,
- Шимол кучост?
- Инашро худат муайян кун.

Азизи Азиз

Бачаяк аз офтобпараст чӣ мепурсад?
Офтобпараст чӣ ҷавоб медиҳад?
Канӣ, шимолро муайян намоед.

ДАРСИ 112

1. Нависед:

Дилдодаи офтобам,
Рӯям ба ӯ метомам.

Калимаи «**рӯям**»-ро ба ҳичоҳо чудо кунед.

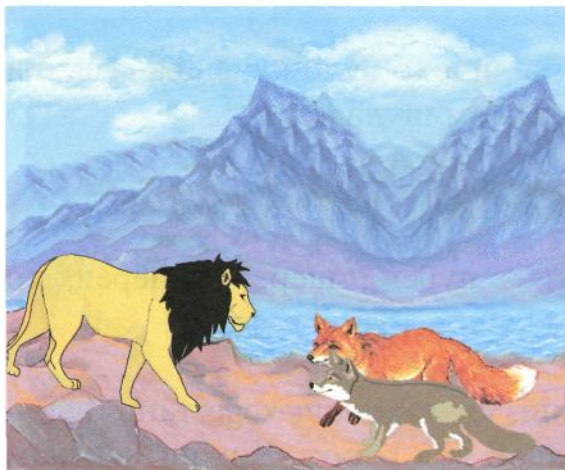
2. Калимаҳои зеринро бо тартиб гузошта, ҷумла созед ва баъд нависед.

Лола, кӯху, дар, дашт, мешукуфад.

ДАРСИ 113

РҶБОҲ, ШАҒОЛ ВА ШЕР

Рӯбоҳ ва шағол бо ҳам ҷӯра шуданд. Рӯзе аҳд карданд, ки ҳамроҳ ба шикор мераванд. Ногоҳ аз рӯ ба рӯяшон шоҳи хайвонҳо – шер баромад. Шер хеле гурусна ва хашмгин менамуд. Рӯбоҳ ба шағол гуфт:

– Эй ёри азиз, ту як синф аз ман болотар мехонӣ. Пеш даро ва илоче бикун, то аз ин даранда халос шавем.

Шағол аз тарс дир-дир ларзид. Худро дар ақиби рӯбоҳ гирифт ва гуфт:

– Не, ҷӯрачон, ман аз шер метарсам. Худат пеш даро ва ягон илоҷ кун.

Рубод пеш даромад ва ба шер таъзим карда, гуфт:

- Эй шоди шодон ва эй зури зурон, ману шагол се мурги бирён дорем. Вале наметавонем, ки байни худ таксим кунем. Шумо, ки адолатход дастед, ходиш мекунам дамон мургдоро байни мо баробар таксим кунед.

Аз шунидани мургдои бирён оби дадони шер рафт ва худ ба худ гуфт: «Хрло ман ин адмақдоро боб мекунам, дам мургдоро мехурам ва дам худашонро».

Рубох, ва шагол чи аҳд карданд? Ногох, аз пеш чӣ баромад? Рубох, ба шагол чӣ гуфт? Шагол чӣ ҷавоб дод? Рубох ба шер чӣ гуфт? Шер чӣ фикр кард?

Нависед:

Ного* шер пайдо шуд. Вай хеле хашмгин менамуд.

Чӣ пайдо шуд? Шер чӣ хел менамуд?

Калимаи **«хашмгин»-ро** ба дичодо ҷудо кунед ва гуед, ки дичри яқум бо кадом дарф тамом шудааст.

ДАРСИ 114

- Кучрстанд он мургдо? пурсид шер. Биёред, то адолатона байнатон таксим кунам. Рубод гуфт:

- Аз акиби мо биёед.

Ондо назди горе расиданд, ки дадонаш хеле танг буд. -Дар
даруни дамин гор - чавоб дод рубод. Ходиш мекунам

104

худатон даромада гиред, ки ман ба шағол бовар надорам. Шер ҳар қадар кӯшиш кард, даромада натавонист. Шағолро амр кард:

– Ту майдаякӣ, даро ва мурғхоро берун ор. Шағол ба ғор даромад, дигар барнагашт. Шер ба рӯбоҳ фармон дод.

– Худат даро, ҳам мурғхо ва ҳам шағолро берун биёр.

– Хуб шудааст, шоҳам.

Рӯбоҳ даруни ғор даромаду дигар барнагашт. Шер аз гуруснағӣ ва интизорӣ ба чон расида, пурсид:

– Ҳа, рӯбоҳ, чӣ шуд? Чаро мурғхоро намебарорӣ, ки байнатон тақсим кунам? Рӯбоҳ, ки аз хатар халос шуда, пахлуи шағол қарор гирифта буд, ҷавоб дод:

– Мо худамон мурғхоро тақсим кардем.

Шер чӣ пурсид?

Рӯбоҳ чӣ ҷавоб дод?

Баъди он ки шер ба ғор даромада натавонист, ӯ ба шағол чӣ амр кард?

Шер ба рӯбоҳ чӣ фармон дод?

Рӯбоҳ чӣ кор кард ва аз даруни ғор ба шер чӣ ҷавоб дод?

Нависед:

Шер, рӯбоҳ ва шағол назди ғоре расиданд. Даҳони ғор хеле танг буд.

Супориш:

Саволу ҷавоби шеру рӯбохро бори дигар хонед.

Калимаи «танг» бо кадом ҳарф тамоm мешавад?

ДАРСҲОИ 115–116

1. Мо дар бораи мушу гурба чӣ медонем?

2. Нависед:

Ногоҳ аз кунчи хона

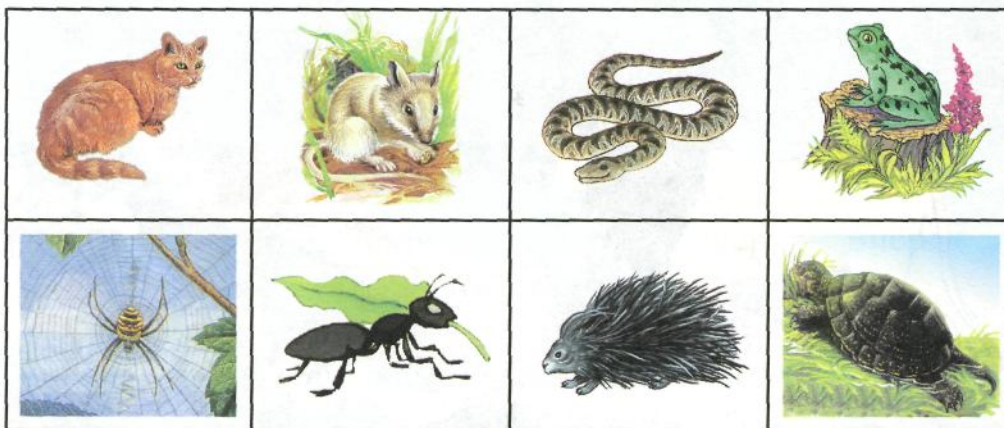
Мушаке чолокона,

Ба сӯи ҷевон давид...

Калимаи «давид» бо кадом ҳамсадо тамоm шудааст?

Калимаи «чолокона»-ро ба ҳичоҳо ҷудо кунед.

3. Расмҳоро номбар кунед ва савол гузоред.

РҶБОҲ ВА ШАҒОЛ

Овардаанд, ки як рӯбоҳи гурусна буд. Ногоҳ як пора пӯсте ёфт. Хурсанд шуда, он пӯстпораро ба даст оварду роҳи ғорашро пеш гирифт. Дар миёни роҳ дид, ки назди деҳае мурғони фарбеҳ мегарданд.

Ба хаёли гӯшти мурғ рӯбоҳ пӯстпораро ба як тараф партофт. Дар ҳамин вақт шағоле пайдо шуду пурсид:

– Эй бародар, чаро андешамандӣ, чӣ воқеа рӯй дод? Рӯбоҳ гуфт:

– Эй азиз, он мурғҳоро мебинӣ, ки чӣ гуна дилрабоянд. Меҳоҳам яке аз онҳоро ба чанг орам ва аз баҳри ин пӯстпора гузарам.

Шағол гуфт:

– Ҳайҳот, ман ҳам муддати зиёдест, ки дар андешаи шикори ҳамин мурғҳоям. Вале корест мушқил. Хубтараш ҳамин пӯстпораро ғанимат шумор.

Рӯбоҳи гурусна чӣ ёфт?
Чаро вай пӯстпораро партофт?
Шағол ба рӯбоҳ чӣ гуфт?
Рӯбоҳ чӣ ҷавоб дод?
Шағол ба рӯбоҳ чӣ маслиҳат дод?

1. Дар расм чиҳоро мебинед?

2. Нависед:

Рӯбоҳ як пора пӯст ёфт. Вале дилаш ба гӯшти мурғ кашол буд.

ДАРСИ 118

Аввал маслиҳати шағолро бо рӯбоҳ ба хотир меорем ва баъд давоми афсонаро мехонем...

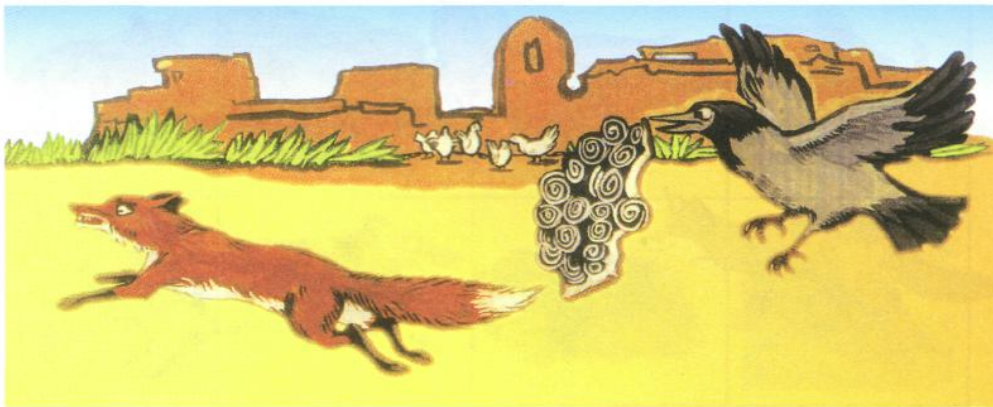
Рӯбоҳ гуфт:

– Не, маро ҳиммати олӣ намегузорад, ки ба пораи пӯсти қоқ қаноат кунам. Шағол гуфт:

– Эй хомтамаъ, аз баҳри ин фикрат гузар.

Рӯбоҳ гуфт:

– Тамошо кун, ки ҳоло чӣ тавр мурғеро ба чанг меорам.

Забонимодари -1

Инро бигуфту суй мургон по гузошт. Шагол дид, ки насихаташ ба рубох, таъсир накард, рафт. Зоги сиёхе парида омаду пустпораро бардошта бурд.

Аз ин чониб рубох хануз наздики мургон нарасида буд, ки чубдасте ба пояш афтид. Рубох, лангон-лангон гурехт ва аз алами наёфтани мург ва аз даст рафтани пустпора сар ба замин мезад, то магзаш парешон шуд.

Х,усайн Воизи Кошифи

Рубох, ба маслихдти дуюми шагол чй чавоб дод?

Вай кучо рафт?

Ногахон чй во^еа руй дод?

Пустпораро чй бурд?

Рубох, аз алам худро чй кор кард?

Нависед:

Чубдасте сахт ба пои рубох^ афтид. Рубох, лангон-лангон гурехт.

ДАРС^ОИ 119-120

БОРОН

Абр омаду абр омад,

Бинию лаби насрин,

Дар соати нух, омад,

Х,ар барги дарахти бог,

Аз чониби кух, омад.

Гашта чу пари калзог.

Дар болои шахр омад,

Пирохдни сабзи ток,

Якбора ба кдхр омад.

Х,амранг шуда бо хок,

Доранд ба гулхо чанг.

Як хафта бишуд, ки ру,

Дид ин ки губору чанг

Дар ду тарафи куча.

Ношуста гули хушбӯ.
Абр омаду абр омад,
Гурранда чу бабр омад.
Дар болои шаҳр омад,
Якбора ба қаҳр омад.
Гуфто: «Ба ғубору чанг,
Ман мекунам акнун ҷанг!»

ЛУҒАТ:

Насрин – гул.

Пироҳан – курта.

Ҳамранг – монанд.

Чӣ омад?

Абр мисли чӣ, кай, аз чониби чӣ омад?

Барои чӣ абр ба қаҳр омад?

Ғубору чанг болои чихо ништаанд?

Абр чӣ гуфт? (Хонед)

1. Нависед:

Абр омаду абр омад,

Гурранда чу бабр омад.

Дар калимаи «гурранда» кадом ҳарф ҷуфт омадааст?

2. Хонед:

Дар болои шаҳр омад,

Якбора ба қаҳр омад.

Боронаки сим-симақ,

Боронаки зим-зимак.

Як рӯзи тамом омад,

То омади шом омад.

Ҳар чангу ғубор аз он,

Бар хок бишуд яксон.

Дар боғу хиёбонҳо.

Дар кӯчаву майдонҳо,

Ҳар сабзаву шохи гул,

Шустанд руху кокул.

Хуршедаки хандонрӯ,

Акнун ту биё ин сӯ,

Аз рӯзи дигар навбат,

Боз аз ту, бикун ғайрат!

Аминҷон Шукӯҳӣ

Забонимодари -1

Абр чи гуфт?

Борон чй кор кард?

Гулхо, дарахтон ба чй омаданд?

Баъди борон навбати чист?

3. Нависед:

Боронаки сим-симақ, Боронаки зим-
зимақ, Як рузи тамом омад.

Супориш: Калимаи «боронак»-ро қдйчй
кунед: борон-ақ.

ДАРОВОЙ 121-122

ХАЗИНАИ МУШ

...Ману падарам чормагзчинй рафтем. Аз теппае гузаштем. Он чр як дарахти калони чормагз буд. Парандахо моро дида, ба дар тараф пахн шуданд. Дар як навдаи калони дарахти азим чонваре чунбучул дошт. Гумон кардам, ки фоҳтак аст, зеро дар боги мо фоҳтакхр бисер буданд. Ондоро дида, таг-таги дарахт дайёдуй мебардоштем. Вале онхр аз мо деч намедаросиданд. Баногод чашми падарам дам ба он «паранда» афтид. Падарам халтаеро, ки хамрод оварда буд, ба замин гузошта, ба харакатхри он зехн монд.

Хдйрон шудам, лекин пас аз фурсате тааччубам бардам хурд. Дурусттар бинам, муше муйлабчадои худро бозй доронда, ба тарафи мо нигоҳ, мекунад.

Дар бораи зиракию хилагарии мушхр аз падарам бисер наклхри ачриб шунида будам. Вале хрло фақдт ба харакатхри муш дикдат медодаму халос. Вай болою поён Давида, зуд-зуд ба ковокии танаи дарахт медаромад. Падарам аз тамошои харакатхри муш хушхол мешуд. Вай баногох, кори ачдбе кард: гушашро ба танаи дарахт ҷдфс карда, баъд пичиррос зад.

Бачаяк бо падараш ба кучо рафтааст? Дар болои теппа чиро диданд? Болои навдаи чормағз чӣ буд?

Нависед:

Ману падарам чормағзчинӣ рафтем.

Аз теппае гузаштем.

Дар калимаи «теппа» кадом ҳдфс чуфт омадааст?

ДАРСИ 123

- Ана, хазинаи муша ёфтем.
- Чӣ хел хазина, муш ҳам хазина дорад? - пурсидам. - Ту хамин ҷр ист. Ман зуд бармегардам, - гуфт падарам ва маро дар теппаи ру ба руи деха танхр гузошту худаш ба хона рафт. Вай баъд аз як соат табаре дар даст баргашт. Мо боз ба таги чормағз омадем. У атрофи чормағзро як аз назар гузаронду баъд табарро бардошта, ба болои пусти кирмхурдаи кундаи чормағз сахт зад. Баробари расидани суми табар танаи дарахт суроҳ шуду чормағзхри ҷдмъкардаи муш намоён гардиданд.

Забони модари -1

Хазинаи мушро ман бо чашми худ дидам. Мушхр бо воситаи сурохи и навдахри болои дарахт чормагзхрро канда мепартофтаанд ва онхр рост ба поён, ба чри холигии байни дарахт омада гун мешудаанд. Баъд, охирхри тирамох, - яъне баъд аз тамом шудани хрсил «хазина»-и худро боз ба чри дигар мекашондаанд.

А. Болидов

Падар чй гуфт?

Падар барои чй ба де^а рафт?

Чй тавр хазинаи муш пайдо шуд?

Мушх^о чормагзро чй тавр чамъ мекардаанд?

1. Нависед:

Мо ба таги чормагз омадем. Падарам дарахтро аз назар гузаронд.

2. Калимаи «чормагз»-ро қдйчй мекунем: чор (магз).

ДАРСИ 124

АБРАК, АБРАК, АБРИ СИЁХ

Абрак, абрак, абри сиёх,, Сард ба мо накун
нигоҳ,,

Зову чарро кучр кардй? Бому дарро кучр
кардй?

Дехи моро чй кор кардй? Гирифтори сармо
кардй.

Хира нашав, абрак, абрак, Зуд бирав, абрак,
абрак.

Чодар накаш бар осмон, Абрак, абрак, абри
сарсон. Мон, шуъла резад офтоб, Сабзаи тар
хезад аз хоб.

Гулгун кух,у хрмун шавад, Руи замин гулгун шавад.

Убайд Рацаб

ЛУРАТ:

Сард - хунук,

- дашту биёбон.

Бачахр аз абрак чй хошиш мекунанд? Чаро бачахр офтобро
интизоранд?

ДАРСИ 125

1. Нависед:

**Мон, шуъла резад офтоб, Сабзаи тар хезад аз
хоб.**

2. Хонед:

Х,аво соф буд. Бачахр ба саёхат рафтанд. Ногох, осмонро абрхри сиёх, фаро
гирифтанд. Борони сахт борид. Бачахо дар хаймаи чупон чрй гирифтанд.

Ҳаво чӣ хел буд?
Киҳо ба саёҳат рафтанд?
Осмонро чӣ фаро гирифт?
Чӣ борид?
Бачаҳо дар кучо чой гирифтанд?

3. Нависед:

Соф – тира, сиёҳ – сафед, сахт – мулоим.

РҶБОҲ ВА ПАЛАНГ

Як рӯбоҳ буд. Вай рӯзе дар ҷўстучуи хўрок ба бешазор рафт. Ногоҳ аз пешаш паланг баромад. Рӯбоҳ аз тарс дир-дир ларзида, роҳи гурезро пеш гирифт.

Аз пеши роҳаш ҷарии чуқуре пайдо шуд. Рӯбоҳ илочи аз ин ҷарӣ гузаштанро наёфта, ба болои як санги калон баромаду ба гирия сар кард. Паланг ҳайрон шуда, пурсид:

– Эй рӯбоҳ, барои чӣ гирия мекунӣ?

– Оҳ, ман шуморо дидаму падаратон ба хотирам омаданд, раҳматӣ падаратон чунон чобуку чолок буданд, ки аз ҷариҳои бисёр васеъ ҳам натарсида, чаҳида мегузаштанд. Сад афсӯс, ки дигар дидани корнамоиҳои ин хел далерон ба ман муяссар намешавад. Гирияи ман ана барои ҳамин аст. Паланг ин гапро шунида, бо гурур сар бардошту чаҳид. Аммо вай ба он канори ҷарӣ нарасида, ба қаъри он афтод.

Рӯбоҳ ба таги ҷарӣ нигоҳ карда, писханд зад:

Бале, ман медонистам, ки байни шумою падаратон фарқи калон аст.

Ногахон аз пеши рӯбох чӣ баромад?

Рӯбох чӣ хиларо пеш гирифт?

Паланг чӣ пурсид?

Рӯбох чӣ ҷавоб дод?

Паланг чӣ қор қард?

Чаро рӯбох ба паланг писханд зад?

ДАРСИ 126

1. Ба хотир биёред, ки чи тавр аз пеши рӯбох, паланге баромад.

2. Нависед:

Ногсҷ як паланг баромад. Рӯбох, аз таре дир-дир ларзид. Вай роҳ;и ғурезро пеш гирифт.

Дар охири калимаи «паланг» кадом ҳарф омадааст? Калимаи «ного[^]»-ро ба хичоҳо ҷудо кунед.

3. Муқриси: **пеш-пас, акиб...**

ДАРСИ 127

ШУРА

Аз решаи тоқ
Шура баромад,
Печида шохаш,
Боло баромад.

Бар сабзиши тоқ,
Зарар биовард.
Бар нашъунамо,
Хатар биовард.

Забонимодари -1

Чун бахра бурда
Аз шираи ток,
Реша давонда
Бар хок, бар хок,

Дехдоне биканд,
Варо аз замин.
Ч,азои муфтхур,
Бигуфто хдмин.

Наимҷон Назири

ЛУРАТ:

Шура - як навъ алафи зараровар. **Варо** - онро, уро.

Аз решаи ток чӣ баромад?

Шура ба сабзиши ток чӣ ҳалал мерасонад?

Бобои дедкой чӣ кор кард?

У чӣ гуфт?

ДАРСИ 128

Имлои таъкиди (бинои). Бачаҳо, о, ин сатрдоро бори дигар аз тахта мехонем:

Дехдоне биканд, Варо аз замин.
Ч,азои муфтхур, Бигуфто хдмин.

Ба ҳдр як калима зех, н монед. Бинед, ки онҳо, о чӣ тавр навишта шудаанд.

Калимаи «биканд» бо кадом ҳдрф тамои мешавад? Калимаи «муфтхур»-ро нигоҳ кунед, чӣ хел навишта шудааст?

Акнун ман болои сатрҳо, оро мепушам, баъд имло (дикта) мекунам, шумо менависед. Пеш аз навиштан чӣ, оро ба хотир меорем? (Аввали сатрҳо, ои шеърро бо дарфи калон менависем.)

ЧАРО БИНИИ НАХУД КАЧ АСТ?

Буд-набуд, як нахуд буд. Вай дар халтаи лубиё, ки боре тасодуфан афтода буд, хушу хуррам руз мегузаронд. Чунки биничаи росту тез дошт ва аз он лубиёхр сахт метарсиданд.

Боре сохиби хона аз халта як табак; лубиё гирифт, ки хурок пазад. Инро нахуд пай бурда, аз табак, парида рафт. Гелон-гелон рафт, ки мурчаро дид.

- Хрй, мурча, - гуфт вай, - ман зурам ё ту? Мурча, ки бо азоб дона мекашид, чавоб надод. Аз ин кахри нахуд омад. Вай биничаи тезашро ба миёни мурча халонд. Фигони мурча баланд, шуд.

Маълум мешавад, ки ман зур будаам! - хитоб кард нахуд ва боз пеш рафт. Гелон-гелон рафт ва як харгушро дид.

- Хрй, харгуш, - гуфт вай, - ман зурам ё ту?

Харгуш, ки гурусна буд ва саросема сабзӣ меҳурд, чавоб надод. Нахуд пиндошт, ки у нописандӣ мекунад ва даркахр шуда, каме акиб рафт, пас башаст омада, биничаи тезашро ба фуки нарми харгуш халонда гирифт. Харгуш як кад парид, ба назараш тавре намуд, ки ба фукаш тир расид ва сабзи ро партофта, гурехт.

- Маълум мешавад, ки ман зур будаам! - хитоб кард нахуд ва боз пеш рафт.

Нахуд дар кучо руз мегузаронд?

Нахуд дар рох, бо чӣ вохурд?

Вай ба мурча чӣ гуфт?

Нахуд аз харгуш чӣ пурсиду чӣ кор кард?

Нахуд аз табак; парида рафт.

Вай сари рох, мурчаро дид.

ДАРОВОЙ 130-131

Гелон-гелон рафт, ки як шутурро дид.

- Х,ой, шутур, - гуфт вай, - ман зурам ё ту? Шутур, ки ташна буд ва барои об мерафт, чдвоб надод.

Аз ин кдхри нахуд омаду биничаи тезашро ба пои у халонда гирифт. Шутур рамида, гурехт.

- Маълум мешавад, ки ман зур будаам! - хитоб кард нахуд ва боз пеш рафт. Гелон-гелон рафт, ки як харсангро дид.

- Хрй, харсанг, - гуфт вай, - ман зурам ё ту?
Харсанг, ки аз нури офтоб сахт тафсида буду азоб мекашид, чдвоб надод.

- Аха, чавоб додан намехохй! - норозиёна дод зад нахуд.
- Хрло ман чунон овозатро барорам, ки як умр фаромуш накунй. Ман аз мурча зурам, аз харгуш зурам, хатто аз шутур зурам. Ту бошй, маро писанд намекунй?

Нахуд инро гуфта пеш чахид ва бод барин башаст омада, биничаи тезашро ба танаи харсанг зад, чунон сахт зад, ки хатто аз чашмони худаш оташ парид. Аммо харсанг аз чо начунбид. Баръакс, биничаи тези нахуд камон барин качи безеб шуд ва аз он вақт ин чониб рост намешавад.

Азизи Аз из

Нахуд шутурро дида, чй пурсид? Чаро шутур гурехт? Дар охир нахуд бо чй вохурд? Чаро бинии нахуд кач, шуд?

119

Забонимодари -1

Нависед:

Нахуд биничаи тезашро ба харсанг зад. Бинии нахуд кач шуд.

ДАРСИ 132

1. Нависед:

Хокро гири, зар шавад. Зарро гири, хок шавад. Ин гуфтахо чй фарк доранд?

2. Хонед ва баъд рунавис кунед.

Худо корхри тарифу некро дуст медорад. Кордой пасту беарзишро дуст намедорад.

Х,азрати Му^аммад (с)

ДАРСИ 133

ЦОЛИНБОФ

Модарам шоду хандон,
Касбаш баробари чон.
руи к,олин булбул.

Тасвири богу бустон -
Диёрам, Тоҷикистон!

Барояш кори осон, Бо риштахри рахшон.

Бо риштаи тофтааш,
Крлинхои бофтааш,
Хонаи мардум обод,
Пиру барно аз у шод.

Бофад к,олини пургул, Дар

Модар чи кор мекунад?

Вай дар руи к,олин чих,оро тасвир мекунад?

Чаро мардум аз кори модарам шоданд?

ДАРСИ 134

1. Нависед:

Модарам крлин^ои пургул мебофад.

Калимаи «**мебофад**» бо кадом харф тамом мешавад? Калимаро ба хичохо чудо кунед.

2. Хонед:

...Чандест Барно,
Бисер серкор.
Дар вакти холи,
Бо шавки бисер.

Гулдузи кораш,
Расме кашидаст.
Дар руи алвон,
Барной гулдаст.

Акобир Шарифи

Дар ин шеър сухан дар бораи чи меравад? Дар бораи Барно чӣ гуфта шудааст?

3. Нависед:

Расме кашидаст, Дар руи алвон, Барной гулдаст.

ДАРСХОИ 135-136

ХЕЗУМКАШ ВА ХИРС

Як марди хезумкаш буд. Як руз вай як дарахти хушки арчаро афтонда, майда мекард, ки аз кучое як хирси калони бадхайбат пайдо шуд. Хрзумкаш хирсро дида, аз дил гузаронд: «Аз дасти ин даранда халоси нест, ачалам расида будааст».

Аммо хирс ба ҳезумкаш кордор нашуда, пурсид:

– Эй одам, ту ҳар рӯз азоб кашида ҳезум мечинӣ, ба пуштат бор карда мебарӣ. Бигӯ, ки ту ҳезумро чӣ кор мекунӣ?

Ҳезумкаш тарсону ларзон ҷавоб дод:

– Бозор мебараму мефурушам, ба пулаш чизу чора мехараму рӯз мегузаронам.

– Ин тавр бошад, – гуфт хирс, – «Ман ба ту некӣ мекунам. Ту азоб накаш. Ман бекор, ҳар рӯз як дарза (банд) ҳезум тайёр карда, дар поёни кӯҳ мемонам. Омада, гирифта рафтан гир».

Рӯзе ба ҳезумкаш чӣ вохӯрд?
Ҳезумкаш аз дил чӣ гузаронд?
Аммо хирс ба ӯ чӣ гуфт?
Хирс чӣ ваъда кард?

1. Нависед:

Ту азоб накаш. Ман ба ту некӣ мекунам. Ман дар беша бекор.

2. Хонед:

некӣ – бадӣ.

азоб – роҳат.

бекор – пуркор.

ДАРСИ 137

Рӯзи дигар ҳезумкаш омад, ки хирс дар ҳақиқат дар ҷои гуфтагиаш як банди калон ҳезум тайёр карда мондааст. Вай хурсанд шуда, ҳезумро пуштора карда рафт.

Чанд рӯз ҳамин хел давом кард. Як рӯз ҳезумкаш фикр кард, ки «ин хирс ба ман бисёр некӣ карда истодааст, некии ӯро гардондани ман зарур». Вай ба занаш гуфт:

– То омадани ман ягон хӯроки нағз тайёр карда мон, як ҷӯраамро гирифта меорам.

Занаш хуб гуфт. Ҳезумкаш ба беша рафта, хирсро ёфта, ба меҳмонӣ таклиф кард. Хирс розӣ нашуд, вале мардак бисёр илтимос карда, ӯро розӣ кунонид.

Ҳар ду гапзанон ба хонаи ҳезумкаш омаданд. Зани ҳезумкаш пешвоз баромада дид, ки шавҳараш ҳамроҳи як хирси бадҳайбат меояд.

– Оҳ, рӯям сиёҳ! – гуфт зан ба шавҳараш. – Ҷӯраи ту магар ҳамин хирси баднамуд аст? Хирс суханони занро шунида, ранчиду ба ҳезумкаш гуфт:

– Бо ҳамин табарат ба сари ман якто зан!

– Занам намедонад, ки ту ба мо чӣ нағзӣ кардаӣ. Хафа нашав, – гуфт ҳезумкаш.

Аммо хирс ба гапаш истода гуфт:

Ба сарам бо табар зан! Агар назанӣ, хардуютонро кушта, хонаатонро вайрон карда, меравам!

Мард хдйрон шуда, фикр кард: «Агар назанам, ин хирси якрав гуфтагияшро мекунад, мачбурам, ки фармонашро ичро кунам».

- Хайр, чӣ илоч;, -- гуён вай табарашро бардошта, бо тамоми кувваташ ба фарки сари хирс зад. Хирс гарк,и хун шуда, баромада рафт.

Баъди чанд руз хезумчин як дарахтро афтонда истода буд, ки хирс ногаҳрн пайдо шуд.

- Хд, ошно, - гуфт хирс, - мебинӣ, ки аз захми табарат дар сари ман ҳеч осоре намондааст. Вале захми суханони занат ҳеч; аз дилам намеравад. Имруз садои табари туро шунидаму он захм аз нав зинда шуд.

Гапи хирс хдк буд. Мардак чизе нагуфт. Банду табарашро гирифта, бо сари хам аз беша баромада рафт.

Х,езумкаш аз чӣ хурсанд шуд?

Вай чӣ фикр кард?

Ба занаш чӣ гуфт?

Зани хезумкаш чӣ гуфт?

Хирс ба хезумкаш чӣ гуфт?

Чаро захми сухан ҳеч, аз дил намеравад?

Нависед:

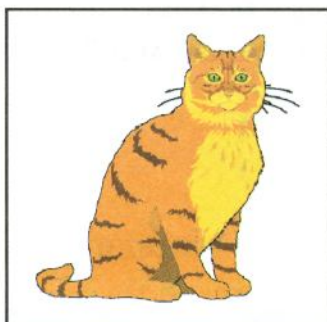
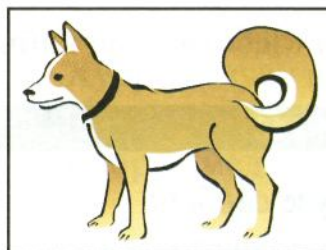
Гапи хирс ҳақ буд. Мардак хичолат кашид. У аз беша баромада рафт.

Чаро хезумкаш хичрлат кашид?

Калимаи «**хинолат**»-ро ба хичрхр чудо кунед.

САГБАЧАЮ ГУРБАЧА

Ҳамсои мо
Гурбачае дошт,
Зеботар аз он
Сагбачае дошт.
Рӯзҳои аввал
Байни ду ҳайвон
Ҷанҷол мерафт
Аз барои нон.
Ҳамсои мо
Одами хандон,

Мегашт ғамгин,
Аз кори онон.
Аммо сонитар,
Дар байни онҳо,
Дӯстӣ пайдо шуд,
Ҳайрон мондем мо.
Бозӣ мекарданд,
Якдигар қатӣ.
Хӯрок меҳӯрданд,
Ҳамдигар қатӣ.

Чаро сагбачаю гурбача рӯзҳои аввал ҷанҷол мекарданд?
Кӣ ғамгин мегашт?
Баъдтар байни сагбачаю гурбача чӣ пайдо шуд?
Онҳо бо ҳам чӣ кор мекарданд?

Нависед:

Ҳамсоия мо Гурбачае дошт, Зеботар аз
он Сагбачае дошт.

Калимаи «зеботар»-ро кайчӣ мекунем. (зебо-тар)

ДАРСИ 140

Рузе сагбача
Гурбачаро зад,
Гурбача гирён,
Берун
баромад.
Баромада
рафт, Гашта
наомад.
Сагбача танхо,
Ба хона омад.

Бо хасрату гам,
Бардошт гирия: - Эӣ
вой, эӣ вой, Кучо
шуд гурба? Чураи
ман рафт, Чӣ кор
кунам ман? Бе еру
бе кас, Кучо равам
ман?

Сагбача гурбачаро чи кор кард? Гурбача чӣ кор
кард? Сагбача чиро бардошт? У аз чӣ фиғон
мекард?

1. Нависед:

Баромада рафт, Гашта наомад.
Сагбача танхо Ба хона омад.

2. Калимаи «сагбача»-ро ба хичрхо чудо кунед.

ДАРСИ 141

Медавид ҳар сӯ,
Ҷустучӯ мекард.
Мерехт ашқаш,
Аз ғуссаю дард.
Ду рӯзу ду шаб
Сағбачаи зард,
Намехӯрд авқот
Хоб ҳам намекард.

Ногах гурбача,
Баргашта омад.
Сағбача мекард,
Ба вай хушомад.
Сағбача аз нав
Хуррам шуду шод.
Гурбаро дигар,
Озор намедод.

Мирсаид Миршакар

Сағбача аз чӣ ғусса мехӯрд?
Ӯ чанд рӯз хӯрок нахӯрд?
Ногах гурбача чӣ кор кард?
Чаро сағбача ин қадар шодӣ мекард?

Нависед:

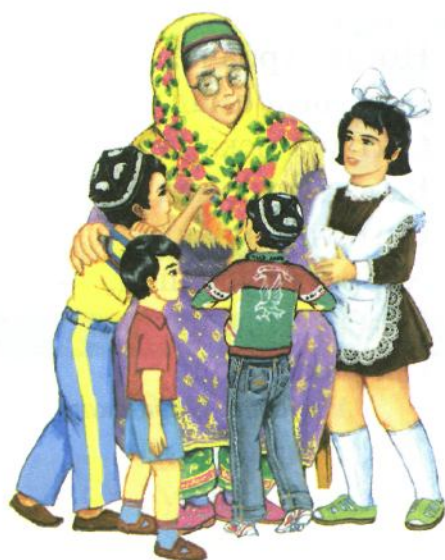
**Сағбача аз нав
Хуррам шуду шод.
Гурбаро дигар,
Озор намедод.**

– Дар калимаи «хуррам» кадом ҳарф ҷуфт омадааст?

ДАРСҲОИ 142–143

КАЛИМАҲО

Бачаҳо, мо афсонаҳо, хикояҳо, шеърҳо хондем, аз ёд кардем. Ҷумлаҳо ва калимаҳои бисёре навиштем. Оё шумо медонед, ки калимаҳо чанд хел мешаванд?

Калимаҳо ҳар хел мешаванд:
калон, хурд, хурсанд, хафа.
Ана, калимаи Раъноро гирем.
Вай он қадар калон нест.
Раъно 8-сола аст. Раъно
калон мешавад. Номи ӯ ҳам
калон шудан мегирад. Он
вақт Раъноро Раънохон,
Раъноапа, Раънохола мегӯянд.

Як қисм калимаҳои ҳастанд,
ки онҳо меҳрубонӣ ва латофат
доранд: ташаккур, марҳамат,
салом, ассалом, хуш омадед,
боз биёед, ба чашм, мебахшед.

Баъзе калимаҳо ҷиддӣ ва муҳиманд: инсон, одам, зиндагӣ,
замин, об, ҳаво, сулҳ, иттиҳод.

Калимаҳои ба мо азиз: модар, падар, Ватан, Тоҷикистон,
кишвар, миллат, озодӣ, халқ, забон, забони модарӣ,
каломи модар, сухан... мебошанд. Ана бинед, бузургон дар
васфи забон, сухан, забони модарӣ чӣ гуфтаанд.

1. Равонии забон сармоя аст.

Ҳазрати Муҳаммад (с)

2. Забон дар даҳон, эй хирадманд, чист?

Калиди дари ганҷи соҳибхуна.

Саъдӣ

3. Забони ман – ҷаҳони ман.

Халқ

Нависед:

Аввал бубин чойи худ, баъд бимон пойи худ.

Супориш:

Зарбулмасалро шарх, дихед.

ДАРСХОИ 144-145

ДУ ЛОЛА (Аикоя)

Лолаино ба хонаи нав кучида омаданд. Рузи дигар модараш Мехрихола ба Лола гуфт:

Ч,они очаш, берун баромада, бозй кун. Ман фарши хонаро шуста, тоза мекунам. Лола «хуб шудааст», гуён берун баромаду духтарчаи хамсояро дид.

- Номат чй? - пурсид Лола.
- Номи ту чй? - пурсид духтарча.
- Номи ман Лола.
- Номи ман хам Лола.

«Ин номи ман-ку, - хаёл кард Лола, - номи маро чаро вай гирифтааст?».

- Номи маро чаро гирифтй? - пурсид Лола.
- Не, ин номи ман, гуфт духтарча, - номи маро ту гирифтай-ку!

Лола тозон ба хона даромада, ба модараш гуфт:

Ана вай духтарча номи маро гирифтй, мегуяд! Мехрихола, ки гуфтугуи духтарчахоро мешунид, хандида гуфт:

- Гуй, ки Лола номи худам, онро очаам ёфтааст. Лола давида, боз берун баромад ва ба духтарча гуфт:

- Ман номи туро нагирифтаам. Лола номи худам. Онро очаам ёфтаги.

- Ҳ,м, - гуфт духтарча, - охир Лола номи ту не, номи ман, дадом ёфтаги. Мехрихола ба назди духтарча баромаду:

- Духтарчаи нагз, номи ту хам Лола аст? - гуён пурсид аз духтарчаи хамсоя.

- Ҳ^а, чавоб дод вай.

- Лола дуто будааст-дия, - гуфт Мехрихола ба у-

- Яктааш ту - ва ба Лола ишора карда, яктои дигараш вай. Ҳдруютон дугона будаед. Духтарчахо табассум карданд. Баъд аз дасти хамдигар дошта, дар руи хавлӣ машгули бозӣ шуданд.

Р. Чуразода

Модар ба Лола чӣ гуфт? Лола берун баромада, киро дид? Вай аз духтарак чиро пурсид?
Духтараки хамсоя чӣ чавоб дод? Лола ба назди кӣ рафт? Мехрихола ба духтарча чӣ гуфт?

ДАРСҲОИ 146-147

1. Нависед:

Духтарча^о табассум карданд.

- Сухан дар бораи кихо меравад?

Дар калимаи «табассум» кадом харф чуфт омадааст?

Забони модари -1

2. Хонед:

Аз дур агар бинедаш, Чун
байракча мерахшад. Шинед
агар дар пешаш,
Хурсандихр мебахшад.
Медонед номи онро?
Номаш гули лола аст. Чун
байракча бачахо,
Мегиранд уро дар даст.

Мирсаид Миршакар

3. Нависед:

Лола - лола

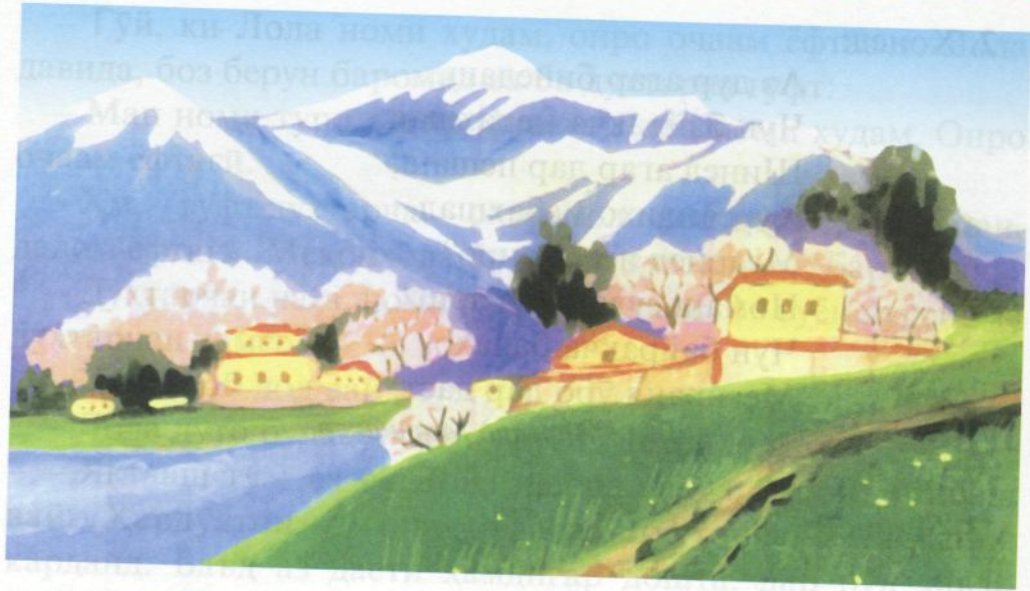
Анор - анор

Товус - товус

ДАРСҲОИ 148-149

БАҶОРИ КУҶИСТОН

Омад фасли бахорон, Пурлола шуд куксорон. Мо бо шодӣ
давидем, Як доман лола чидем. Кӣ ҳаёт аз лола бехтар? Аз
лола бехтар - модар! Ин лолаҳро хандон, Гиред аз ман,
модарчон!

Мо имсол ҳам чӯшидем,
Дар ҳар дарсе кӯшидем.
Мактаб аз мо розӣ шуд,
Вақти гашту бозӣ шуд.

Кӯхсорон пури чӣ шуд?
Мо чӣ кор кардем?
Аз лола беҳтар кист?

ДАРСИ 150

Нависед:

Мактаб аз мо розӣ шуд,
Вақти гашту бозӣ шуд.
Аз офтобу аз оташ,
Гарм аст меҳри модар.

ДАРС^ОИ 151-153

ПИЁЛАИ ГУЛИ НОР

Як духтараки хушёр буд, номаки у Гулнор буд. Ду рухсор гулобӣ, чашми шахлош нилобӣ, абрувонаш думи мор, кокулчахряш катор. Вай як мург дошт. Мурги зарди пупидор, чор чучаи бекарор: яке Зардак, дигар Сафедак, сеюм Алояк, чорум Тиллояк.

Гулнор як бибӣ дошт. Бибичони меҳрубон. Аз сахар то шом нон мепухт, халво мепухт, шурбо мепухт. Хонаро дам у меруфт, сипае биншаста дар айвонча, болояки курпача кашидаи зебо медухт. Гулнораки меҳрубон тозон пеши Бибичон як чойнаки чой оварда мемонд.

Бибичони Гулнор як пиёла дошт, пиёлаи гули нор, аз модараш ёдгор. У хамеша бо хамон чой менушид.

Рузе Бибӣ касал шуд, ранги рӯяш бадал шуд. Дар чогах, ором бихуфт, нону халво напухт. Гулнораки меҳрубон аз ин хрлат гамгин шуд, чашми шахлош хазин шуд.

Бибичон, чой биёрам, пурсид Гулнор. Бибичрнаш «не» бигуфт, «мои, оромам дед» бигуфт. Курпачаро хамвор кард, руш ба девор кард.

ЛУРАТ:

Нор - анор.

Духтарак чӣ ном дошт?

Гулнор чӣ дошт?

Чучаҳо чӣ ном доштанд?

Бибичони Гулнор аз сахар то шом чӣ кор мекард?

Пиёла аз кӣ ёдгор монда буд?

Гули нор чӣ маъно дорад?

Рузе Бибӣ чӣ шуд?

Нависед ва баъд хонед:

Гулнор як мург дошт. Мург чор чучаи бекарор дошт. Яке Зардак, дигаре Сафедак, сеюм Алояк, чорум Тиллояк.

Чанд чумла навиштем?

Ч,умлаи дуҷумла кадом аст?

Чаро аввали номи чуч;ах,о бо харфи калон навишта шудааст?

ДАРСҲОИ 154-155

Гулнор хонаро руфт, косахро дам шуст. Хдмин вақт аз куч,ое чор чуча бо гавгое пеши Гулнор омаданд. Сафедак «ку-ку» мегуфт. Зардак «дон-ку?» мегуфт. Алояку Тиллояк - хар ду бади балояк, даву давакони карданд, Гулнорро гирён карданд.

Яке буд, ки Алояк болои миз баромад. Ч,ахиду болаш афшонд. Гулнорро як кдд парронд. Аз дастаки Гулнорчон пиёлари биафтонд. Пиёлаи гули нор, пиёлачаи ёдгор, рун замин майда шуд, дили Гулнор ганда шуд. Акнун чӣ кор мекунад?

Сафедак, ки калон буд, донои хохарон буд, Тиллои ноқрбилро, Алоӣ гапногирро: «Фароед бар замин», - гуфт, бо нулакаш пучида: «Танбехатон хамин», - гуфт.

- Ин чо чоӣ бозӣ не, - гуфт Гулнор, - чри давутозӣ не. Зудтар берун бароед, дигар ин чо наоед. Бибичонам касаланд, беҳолу бемадоранд.

Порахри пиёлари гундошт, бар тоқ,и хона гузошт. Зардаку Сафедак. Алояку Тиллояк аз корашон пушаймон, бигуфтанд зориқунон:

Заболи модари - 1

- Моро бубахш, Гулнорчон. Дигар харгиз ба хона, хам дахлезу ошхона, бе ичозати Бибй, моён намедароём.

Болхряшонро афшонданд, хар чорашон узр хостанд ва аз ошхона дур шуданд. Пас аз андак Бибичон, хохиш кард аз Гулнорчон, ки дар пиёлаи ёдгор, пиёлаи гули нор як пиёла чой дихад.

Гулнор хайрон бимонд, ки ба Бибй чй гуяд, то гамгинаш нанамояд.

ЛУРАТ:

Бол - канот.

Бибй руюшро ба тарафи чй гардонд?

Гулнор ба кадом корх,о машгул шуд?

Чучах,о омада чй мегуфтанд?

Гулнор пиёлаи гули норро чй кор кард?

Сафедак чй фармон дод?

Гулнор пора^ои пиёларо чй кор кард?

Пас аз андаке Бибичрн аз Гулнор чй хох,иш кард?

Чаро Гулнор хайрон бимонд?

Нависед ва баъд хонед:

Алояк болои миз баромад. Ч,ах;иду болаш афшонд. Гулнорро як кад парронд. Аз дастаки Гулнорчон пиёларо афтонд. Пиёлаи гули нор майда шуд.

Чанд чумла навиштем?

Ч,умлаи сеюм кадом аст?

Калимаи «пиёла»-ро ба х,ичрх,о чудо кунед.

ДАРС^ОИ 156-157

Пиёлаи гули нор? -- хайрон бипурсид Гулнор. - Аз модаратон ёдгор?
...Имруз, ки чой нахурдед, бо шумо кахрй шудааст, кахриву чангй шудааст.

Бибичони мехрубон, бибусид рухи Гулнор, кокулакони катор, руюки сурхи анор. Баъд гуфт:

- Гулнорчони ширинам, духтари мохдабинам, касе дуруг бигуяд, росткдвлиро начуяд, дар як рузу дар як шаб, кашол шавад уро лаб.

Гулнорчон бекарор шуд, чашмонаш шуълабор шуд. Хаёлаш шуд парешон, аз дуругаш пушаймон, бипурсид аз Бибичон:

- Бибичони мехрубон, бинед, лабам кашол аст, гушам чу гуши харгуш дарозу холчадор аст? Биниам чу бинии бахмут пачак, асту баднамуд? Пиёлаи гулчадор, пиёлаи гули норро ман шикастам. Илтимос, чанг накун. Табассум карда, Бибй гуфт:

Ту духтараки хубй. Гапи роста, ки гуфтй, гушат чу гуши харгуш харгиз дароз нашавад. Лаби махини базеб асло кашол нашавад.

Гулнор аз чояш бичаст, пахлуи Бибй биншаст. Огуш кард Бибиро шод, пас ба вай ваъда бидод:

Вакте ки калон шудам, устои кордон шудам, худам барои шумо, месозам пиёлачахр, пиёлачахри бисер, дар кадоме гули нор.

Бибичон аз Гулнор чй хох,иш кард? Гулнор чй чавоб дод? Чаро Гулнор бекдрор шуд?

Забонимодари - 1

У аз Бибичонаш чи хох,иш кард? Бибй табассум карда, чй чавоб дод? Гулнор бибиро огуш карда, чй ваъда дод?

1. Нависед ва баъд хонед:

Пиёлаи гули норро ман шикастам. Илтимос, чанг накумед. Барои як пиёла худро дилтанг накумед. Бибй табассум кард.

2. Накли умумии мазмуни афсона. Муаллим хдмаи расмхрро кдтор мемонад ва чанд савол мегузорад.

Масалан:

Бибй хамрохи кй зиндагй мекард?

Онхо чй доштанд?

Рузе чучахо магал бардошта, чй кор карданд?

Гулнор бибичрнашро огуш карда, чй ваъда дод?

ДАРСИ 158

ИМЛО

Хотиррасон кардани коидахри зарурй:

Аввали чумла бо кадом хдрф навишта мешавад?

Дар охири чумла чй мегузорем?

Аввали номи одамон бо кадом харф навишта мешавад?

ГУЛЧИНЙ

Бачахр ба сахро рафтанд. Онхр гул чинданд. К^осим суруд хонд. Товус бозй кард. Муаллим афсона гуфт. Х,ама хурсанд баргаштем.

Супориш:

1. Нақшаи ҷумлаи сеюмро кашед.
2. Калимаи «**бачаҳо**»-ро ба ҳичо ҷудо кунед.

ДАРҶҲОИ 159–160

ДАР РҶЗАКИ ТОБИСТОН

1.
– Мӯрча, эй мӯрча,
Майдаяки зӯрча.
Аз сахар зери борӣ,
Чиро хона меорӣ?
– Аз пайи як-ду дона,
Дона барам ба хона.
Дар рӯзаки тобистон,
Хӯрам ғами зимистон.

2.
– Орӯяк, эй орӯяк,
Орӯяки хушрӯяк,
Сафар аз сахар дорӣ,
Кучо ту сафар дорӣ?
– Равам ба сӯи сахро,
Оварам шахди гулро.
Дар рӯзаки тобистон,
Хӯрам ғами зимистон.

3.

– Санчобак, эй санчобак,
Санчобаки камхобак,
Ин қадар мешитобӣ,
Ин қадар чӣ мекобӣ?
– Мағз барам ба хона,
Аз шоха як-ду дона,
Дар рӯзаки тобистон.
Хӯрам ғами зимистон.

Бачаяк, аз мӯрчяк чӣ мепурсад?
Мӯрча чӣ ҷавоб медиҳад?
Аз орӯяк чӣ мепурсад?
Орӯяк чӣ ҷавоб медиҳад?
Аз санчобак чӣ мепурсад?
Санчобак чӣ ҷавоб медиҳад?

Нависед ва хонед:

**Дар рӯзаки тобистон,
Хӯрам ғами зимистон.**

– Мӯрчяк, орӯяк, санчобак дар рӯзи тобистон ғами чиро меҳӯранд? Калимаи «**тобистон**»-ро ба ҳичоҳо ҷудо кунед.

ДАРСҲОИ 161–162

4.

– Калламушак, калламушак,
Калламушаки баҳуш,
Чаро замин мекобӣ,
Чӣ аз замин меёбӣ?

– Хона бино мекунам,
Донаро чо мекунам.
Дар рӯзаки тобистон,
Хӯрам ғами зимистон.

5.

– Харгӯшак, эй харгӯшак,
Харгӯшаки хомӯшак,
Ту ҳам машғули корӣ,
Дар дастакат чӣ дорӣ?
– Сабзӣ дораму карам.
Ба хонаам мебарам.
Дар рӯзаки тобистон,
Хӯрам ғами зимистон.

6.

– Булбулак, эй булбулак,
Ошиқи рӯи гулак.
Чаро ту беқарорӣ,
Даме роҳат надорӣ?
– Аз барои мӯрча,
Майдаяки зӯрча.
Аз барои орӯяк,
Орӯяки хушрӯяк.
Аз барои санҷобак,
Санҷобаки беҳобак.
Аз барои калламушак,
Калламушаки баҳуш.
Аз барои харгӯшак,
Харгӯшаки хомӯшак,

Заболимодари -1

Таронахр мехонам, Мадху сано мехонам, Кй
мехурад тобистон, Гами рузи зимистон.

Убайд Раџаб

Аз калламушак чй мепурсанд? Калламушак чй чавоб медихад?
Аз харгушак чй мепурсанд? Харгушак чй чавоб медихад?
Булбулак ба чй кор машгул аст? Чаро хама кор мекунанд?

Нависед ва хонед:

**Таронахр мехонам, Мадху сано мехонам, Кй
мехурад тобистон, Гами рузи зимистон.**

ЛУРАТ:

Мадх^Ау сано - таърифу тавсиф.

Калимаи - «зимистон»-ро ба хичохр чудо кунед.

Нависед ва хонед:

**Ба олам х,ар касе бекор гардад, Ба чашми ах,и олам хор
гардад.**

Садриддин Айни

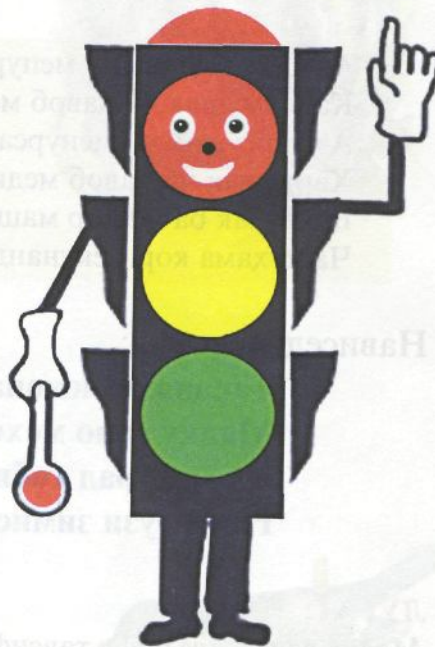
ДАРСҲОИ 163–164

ЧАРОҒАКИ РАҲНАМО

Чароғаки раҳнамо.
Дорад ҳар як гузаргоҳ.
Ҳар се ранги банураш
Ба мо нишон диҳад роҳ.
Ранги сурхи чароғак,
Гӯяд, ки нашав роҳӣ.
Ранги зардаш аз хатар,
Диҳад ба мо огоҳӣ.

Ранги сабзи чароғак,
Мекушояд ба мо роҳ.
То нашавад фурӯзон,
Нагузар аз гузаргоҳ.
Шаҳри мо – шаҳри калон,
Мошинҳояш бешумор.
Вақти гузаштан аз роҳ,
Қоидаро ниғаҳ дор!

Алӣ Бобоҷон

Шумо дар бораи чароғаки раҳнамо чӣ медонед?
Ин гуна чароғакҳоро дар кучоҳо мегузоранд?

ДАРСИ 165

1. Хонед:

ТУ КОИДАИ РОҶГАРДИРО МЕДОНӢ?

Баъзе бачах,о коидаи родгардиرو намедонанд. «Роҳ,гардӣ коида дорад магар?» мегуянд онх,о. Аммо ин нодуруст аст. Ана, инх,о коидахри роҳгардӣ мебошанд ва онхрро ҳдмеша дар хотир нигоҳ, доред:

1. Ҳамеша бо роҳи пиёдагард роҳ гардед.
2. Дар роҳи мошингард бозӣ накунед.
3. Аз роҳҳои муайяншуда гузаред.
4. Дар роҳҳои, ки гузаргоҳи муайян карда нашудааст, ниҳоят эҳтиёт бошед, саросема нашавед, аввал ба тарафи чап нигоҳ кунед, ҳамин ки ба нимаи роҳ омадед, ба тарафи рост нигоҳ кунед. Агар мошин набошад, гузаред.
5. Аз пеши автомобил нагузаред. Ронанда онро зуд нигоҳ дошта наметавонад.
6. Агар чароғи роҳнамо сурх бошад, нагузаред, то дар гирифтани чароғи сабз нигоҳ карда истед.
7. Дар истгоҳ ба он сӯй куча аз акиби автобус гузаред.
8. Дар кучаҳои, ки роҳи пиёдагард набошад, аз тарафи чап куча, ру ба руи мошини омадаистода роҳ равед.

2. Нависед:

Роҳгардӣ ҳам коидаҳо дорад. Онхоро ҳамеша мо бояд дар хотир дорем.

Мах,мадулло Лутфуллоев

ЗАБОНИ МОДАРИ

Китоби дарсӣ барои синфи 1-ум

Гурухи натри:

Мухаррир	Д. Хушкадамов
Мусахдах,	Б. Мирзоев М.
Дизайн ва ороиш	Муродов Д.
	Карбонов Г.
Мухдрилири техники	Турдиева М.
	Боева
Сахифабанд	
Чопи компьютерӣ	

Хазинаи хайрияи «Сарпараст», 2006 Литсензия № 049

Ба чопаш 25.06.2006 имзо шуд.

Андозаи когаз 70x90 1/16. Когази офсети.

Гарнитурани Типез №\у Котап Т]. Чопи офсети.

Ҳаҷми 9 ҷузъи чопии асли. Адади нашр 50 000 (нашри II)

Супориши №2742

Дар матбааи ШСТН «ШАРК» чоп шудааст. шадри Тошканд, кучаи Буюк Турон, 41

НИШОНИ ДАВЛАТИИ ТОҶИКИСТОН

ПАРЧАМИ ДАВЛАТИИ ТОҶИКИСТОН

СУРУДИМИЛЛИИ
ЧУМХУРИИ ТОЧ,ИКИСТОН

Шеъри Гулназар Келди

Ох,анги Сулаймон Юдаков

Диёри арчманди мо,
Ба бахти мо сари азизи ту баланд бод,
Саодати ту, давлати ту бегазанд бод.
Зи дурий замонах,о расидаем,
Ба зери парчами ту саф кашидаем,
кашидаем,

Зинда бош, эй Ватан, Тоҷикистони озоди ман!

Барои нангу номи мо Ту аз умеди рафтагони мо нишонаО, Ту бахри
ворисон ч,ах,они ҷовидонаи, Хазон намерасад ба навбах,ори ту, Ки
мазраи вафо бувад канори ту,
канори ту,

Зинда бош, эй Ватан, Тоҷикистони озоди ман!

Ту модари, ягонаи,
Бак,ои ту бувад баҷои хонадони мо,
Мароми ту бувад мароми ч,исму ч,они мо,
Зи ту саодати абад насиби мост,
Ту ҳрстиву х&ма ч,ах,он х,абиби мост,
х,абиби мост, Зинда бош, эй Ватан,
То^икистони озоди ман!

